

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

HUDEBNÍ ČINNOSTI DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM
VĚKU A JEJICH UPLATNĚNÍ V MŠ TYMÁKOV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jitka Weberová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy (MŠ)

Vedoucí práce: PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 25. června 2014

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Štěpánce Liškové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, konstruktivní připomínky a rady, které mi pomohly při vypracování této práce.

Dále děkuji všem pedagogům z MŠ Tymákov za informace, které mi poskytli. Děkuji rovněž celé své rodině za podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Hudební činnosti v MŠ.....	8
1.1 Struktura hudebních činností v MŠ.....	8
1.1.1 Pěvecké činnosti	9
1.1.1.1 Cíle pěveckých činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků..	15
1.1.2 Hudebně pohybové činnosti	16
1.1.2.1 Cíle hudebně pohybových činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků.....	17
1.1.3 Poslechové činnosti	18
1.1.3.1 Cíle poslechových činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků	20
1.1.4 Instrumentální činnosti	21
1.1.4.1 Cíle instrumentálních činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků.....	22
2 ŠVP.....	24
2.1 Obecná charakteristika.....	24
2.2 ŠVP a jeho hudební složka.....	26
3 MŠ Tymákov	29
3.1 Charakteristika pracoviště.....	29
3.2 ŠVP MŠ Tymákov	30
3.3 Hudební složka v ŠVP MŠ Tymákov	31
4 Hudební činnosti v MŠ Tymákov.....	33
4.1 Metodologie a cíle výzkumného šetření	33
4.1.1 Stanovení hypotéz	34
4.2 Pozorování.....	34
4.3 Rozhovory s učiteli	38
4.4 Dotazník	41
4.5 Analýza dokumentů	47
Závěr	49
Resumé.....	50

Cizojazyčné resumé	51
Seznam použité literatury	52
Seznam internetových zdrojů.....	54
Seznam tabulek.....	55
Seznam grafů	56
Přílohy.....	57
Seznam příloh	i

Úvod

Hudba patří neodmyslitelně do našeho života. Každý člověk má alespoň jednu oblíbenou píseň a během svého života si ji několikrát nahlas či v podvědomí pobroukává. Nezáleží na tom, zda má hudební sluch, nebo nemá, hudba ovlivňuje všechny a působí na každého z nás. V dnešní době nám společnost prezentuje široké spektrum různých žánrů. Ty nám pak prostřednictvím médií podbízivou formou mluví do života. Proto je nesmírně důležité učit se už od útlého věku rozpoznávat kvalitní hudební složku od té laciné, konzumní, která je nám dnes tak často předkládána.

Mě samotnou hudba ovlivňuje už od narození. Rodiče hráli na několik hudebních nástrojů, takže nebylo překvapením, když jsem v první třídě nastoupila na hodiny klavíru a hudební nauky. Přejít na gymnázium mě přivedl do školního sboru a následně na soukromé hodiny zpěvu. Hudba je pro mě čas radosti, odpočinku, klidu, ale také vzájemného souznění a setkávání. Proto byla hudební sféra při mém rozhodování, jaké téma si zvolím pro svou bakalářskou práci, jasnou volbou. Před více než rokem jsem se stala mámou na plný úvazek a konečně rozumím větě: děti jsou naše budoucnost, a tak konečné téma bakalářské práce zní Hudební činnosti dětí v předškolním věku a jejich uplatnění v MŠ Tymákov, tj. v naší zdejší Mateřské škole (dále jen MŠ) v Tymákově, kde jsem před mateřskou dovolenou pracovala, kde jsem byla moc spokojená, a kam jednou bude chodit i moje dcera.

Hudební výchova je v MŠ realizována prostřednictvím čtyř hudebních činností: pěveckých, hudebně pohybových, poslechových a instrumentálních činností.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit v praxi jedné konkrétní MŠ (MŠ Tymákov), do jaké míry jsou v hudebně výchovné práci této školy uplatňovány jednotlivé hudební činnosti. Domnívám se, že některé činnosti budou preferovány, některé budou stát v pozadí. Za tímto účelem navštívím jednotlivé třídy MŠ Tymákov, kde prostřednictvím pozorování zjistím, které hudební činnosti učitelky preferují a jak je realizují. Další údaje získám přímo z rozhovorů s učitelkami MŠ Tymákov, ve kterých pedagožky upřesní své vzdělávací hudební metody (zejména v oblasti pěveckých činností – tj. metody nácvičení písni, využívání hlasové hygieny) a škálové rozdělení hudebních činností, které praktikují. Chybějící údaje budou doplněny z odpovědí na dotazník, který za tímto účelem vznikne. Metodou pozorování, rozhovoru, dotazníku a analýzy

dokumentů dále zjistím, zda aktivity v oblasti hudebních činností korespondují s uvedeným deklarovaným Školním vzdělávacím programem (dále jen ŠVP) a ŠVP MŠ Tymákov.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Nejdříve v teoretické části popíši specifika jednotlivých hudebních činností, ve stručnosti uvedu, jakým způsobem můžeme pracovat s dětmi v rámci jednotlivých hudebních činností vzhledem k jejich věku a rozdílné úrovni jejich hudebnosti. Dále se budu věnovat Školnímu vzdělávacímu programu a konkrétnímu ŠVP v MŠ Tymákov. Charakterizuji MŠ Tymákov a přiblížím podmínky, v jakých se vzdělávací nabídka realizuje, včetně výuky hudební výchovy.

Praktická část je zaměřena na sběr potřebného materiálu k terénnímu výzkumu (fotografie z hudebních lekcí, rozhovory s učiteli, údaje z dotazníků, analýza ŠVP MŠ Tymákov) v MŠ Tymákov. Původně jsem se v praktické části měla věnovat více metodám vyučování hudebních aktivit, ale to bylo v době, kdy jsem ještě v této MŠ pracovala a měla jsem tudíž možnost si sama zvolené postupy odzkoušet a zdokumentovat. V současné době jsem na mateřské dovolené. Z tohoto důvodu se více zaměřuji na popis realizace hudebních činností v MŠ Tymákov stávajícími učiteli a mapováním škálového zastoupení hudebních činností v jednotlivých třídách. Přistupuji tak k některým změnám obsahu oproti původnímu zadání.

1 Hudební činnosti v MŠ

Mateřské školy jsou prvními institucemi, ve kterých jsou děti systematicky vzdělávány i v oblasti hudební výchovy (pokud opominu jesle, které se v dnešní době už příliš nevyužívají).

Učitelky, které by měly být dostatečně hudebně vzdělány a dovednostně vybaveny, tak navazují ve své práci na předchozí hudební vývoj dítěte v rodině. Děti by si zde měly osvojovat základní hudební znalosti a rozvíjet hudební dovednosti.¹ Učitelka ve školce zastává roli „náhradní mámy“, proto by se měla snažit upevňovat získané hudební dovednosti z rodiny a stále je rozvíjet zábavnou a pro děti přitažlivou formou. Z mateřské školy by děti měly odcházet rozezpívané a hudebně připravené pro další rozvoj na základní škole. Jak toho lze docílit? Hudební výchova dětí se v MŠ realizuje prostřednictvím čtyř druhů hudebních činností.

1.1 Struktura hudebních činností v MŠ

Jak jsem již výše zmínila, hudební činnosti dělíme do čtyř kategorií: pěvecké, hudebně pohybové, poslechové a instrumentální činnosti. Ve starší literatuře je stěžejní publikací pro výuku budoucích učitelů Hudební výchovy (dále jen HV) v MŠ metodika Hudební výchova v mateřské škole (Zezula, Janovská, 1987). Tato metodika se zabývá psychologickými předpoklady hudebně výchovné práce v MŠ, charakterizuje hudebně výchovný proces v MŠ, definuje soubor hudebních činností v MŠ a předkládá celý soubor metodických postupů, jak rozvíjet hudebnost dětí v rámci jednotlivých hudebních činností. Novým materiálem, určeným ke stejnému účelu, je učebnice Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání (Lišková, 2006), kde jsou hudební činnosti definovány v kontextu s novým Rámcově vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (2004). Ve zpracování následujícího textu se opírám prioritně o údaje z těchto dvou citovaných zdrojů. Je nutné zdůraznit, že s cílem rovnoměrného

---

¹ „Hudební schopnost je předpokladem k vytvoření příslušné dovednosti; osvojováním hudebních dovedností dochází zase k soustavnému rozvoji schopností. Dovednost má speciálnější charakter, váže se k určitému, mnohdy jen k dílčímu úkonu, hudební schopnost je obecným předpokladem pro určitou hudební činnost.“ (Sedlák, 1981, s. 12)

hudebního vývoje² dítěte, by se měly tyto hudební činnosti navzájem prolínat a spolu korespondovat.

1.1.1 Pěvecké činnosti

Pěvecké činnosti patří k nejdůležitější složce předškolní HV. Prostřednictvím zpěvu se totiž komplexně rozvíjí hudebnost dítěte. Dítě nejen hudbu slyší a vnímá, ale též reprodukuje a s pomocí učitele i koriguje svůj pěvecký projev. Zpěv³ je tedy vnímán jako základní hudební činnost a patří k přirozenému projevu lidí. Upravuje kvalitu řeči a napomáhá rozvoji koncentrace. Zároveň v dítěti upevňuje sebevědomí a rozvíjí fantazii a kreativitu (Lišková, 2006). Zpěv vede též k dobrému psychickému i fyzickému vývoji dětí.⁴ Proto zde píší pěvecké činnosti prioritně, a budu se jimi zabývat do větší hloubky.

Pro správný rozvoj pěveckých schopností je třeba dodržovat určité zásady v několika oblastech. Těmi jsou: hlasová výchova, správný výběr písní, dobrá motivace, zásady hlasové hygieny, postoj při zpěvu, nácvik písně.

Hlasová výchova

Dětské hlasové ústrojí není v předškolním období ještě zcela vyvinuté. „*Dítě má podstatně kratší hlasivky než dospělý, má také menší rezonanční dutiny a všechny hrtanové svaly nejsou ještě v plné funkci. Dětský hlas má proto malý rozsah a je slabý.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 49) „*V důsledku toho je hlas tvořen falzetově,⁵ tzn. že hlasivky nekmitají po celé své délce, ale jen při okrajích hlasové štěrbiny.*“ (Slavíková, 2003, s. 57) Dětský hlas je v tomto věku však velmi tvárný a může se s ním dobře pracovat.⁶ Současně je ale velmi křehký a lehce se může poškodit. Dle toho musíme

---

² „*Hudební vývoj jedince chápeme komplexně v nedílné jednotě s jeho duševním a tělesným vývojem a považujeme jej za nezastupitelnou a neoddělitelnou součást harmonického rozvoje jeho osobnosti.*“ (Sedlák, 1981, s. 69)

³ „*Zpěv je zvláštní způsob sdělování myšlenek prostřednictvím tónů, kterých je lidský hlas schopen (hudební řeč), spojených s řečí.*“ (Vrchotová – Pátová, 2002, s. 6)

⁴⁴ „*Člověk pěveckou aktivitou rozvíjí svou lidskou podstatu, své schopnosti, a tvoří sám sebe. Zpěv vytváří citlivost k vnitřnímu světu, k vlivům okolního světa a k hodnotám, jež mají lidský rozměr.*“ (Sedlák, 1974, s. 97)

⁵ „*Falzet je hlavový tón mužského hlasu (používaný z výrazových důvodů, cvičně nebo při navozování vysokých tónů).*“ (Vrchotová – Pátová, 2002, s. 27)

⁶ Hlasové ústrojí tvoří hrtan a hlasivky. Hrtan je tvořen z chrupavek, svalstva a vazů. Hlasivky jsou napjaty od štítné chrupavky vodorovně k hlasivkovým chrupavkám. Jsou tvořeny hlasovými vazy, svalstvem a sliznicí. Hlasivky „*se mohou od sebe oddalovat a opět přibližovat, takže mezi nimi vzniká tak zvaná hlasová štěrbina. (...) Otvíráním a zavíráním hlasové štěrbiny vzniká periodické chvění. (...) Vzduch nad hlasivkami se střídavě zhušťuje a zředuje – a tak vznikají zvukové vlny – tón.*“ (Vrchotová – Pátová, 2002, s. 7)

brát ohled na dětský hlasový rejstřík⁷ a vědět, jak s dětským hlasem správně pracovat.

K tomu, aby dítě dokázalo správně zpívat, je zapotřebí znát zásady tzv. hlasové výchovy. Ve výcviku hlasu rozlišujeme tři jednotlivé složky: a) hlasovou, b) dechovou a c) artikulační techniku (Vrchotová – Pátová, 2002).

a) Hlasová technika

Nejprve si popíšme, jak má takový správně posazený dětský hlas vypadat a posléze, jak toho lze docílit. Typický dětský tón je „*poměrně slabý, lehký, světlého zabarvení a je-li zdravý, má jasný a zvonivý zvuk.*“ (Slavíková, 2003, s. 54) Proto by měl být dětský zpěv tvořen tzv. hlavovým tónem vycházejícím z hlavového rejstříku. Hlavový tón se objevuje více ve vyšších polohách hlasu od f^1 (Lišková, 2006). Oproti tomu „*chybný způsob tvoření hlasu je druhou příčinou falešného zpěvu dětí. Zpívají-li příliš nahlas, pak automaticky ke zpěvu používají mluvní hlas.*“⁸ (Tichá, Raková, 2007, s. 13) Děti mají již v předškolním období vyvinuté oba typy hlasového rejstříku. Tudíž je pro sjednocení dětské hlasové polohy⁹ „*nejvhodnější výchozí polohou $d^1 - a^1$* “ (Zezula, Janovská, 1987, s. 50). Toto sjednocení může pozitivně ovlivnit správně zvolený repertoár písní (viz dále Správný výběr písní). Vhodným výběrem jsou jednoduché melodizace slov a říkadél, zejména pak využití intervalu tzv. kukačkové tercie¹⁰ (Lišková, 2006).

b) Dechová technika

Další složkou hlasové výchovy je dech. Správné dýchání je základem pro správné tvoření tónu (Lišková, 2006). Vrchotová – Pátová (2002) uvádí u dítěte dva typy dýchání: 1. typ žeberní a hrudní; 2. typ břišní a bránicový.¹¹ „*Optimální je naučit*

---

⁷ „*Hlasové rejstříky jsou uměle stanovené řady tónu lidského hlasu, jejichž středy se vyznačují jistými charakteristicky odstupňovanými vlastnostmi jak fyziologickými (způsobem kmitání hlasivek, tvarem hlasové štěrbiny, utvářením rezonančních dutin, apod.), tak akustickými (změnami v zabarvení hlasu); přitom okrajové tóny sousedních řad plynule v sebe přecházejí. Řada tónů hlubokých se označuje jako rejstřík hluboký (prsňí), řada tónů vysokých jako rejstřík vysoký (hlavový), řada tónů mezi oběma předešlými pak jako rejstřík střední.*“ (Hála, Sovák: Hlas – řeč – sluch, 1955, s. 61)

⁸ Mluvní hlas je tvořen s převahou prsního rejstříku, který se nám aktivuje zejména v nižších polohách od f^1 a níže (Lišková, 2006).

⁹ Hlasovou polohou rozumíme rozlišení lidského hlasu dle tónového rozsahu na soprán, mezzosoprán, alt, tenor, baryton a bas (Vysloužil, 1995).

¹⁰ Kukačkové tercie – využívání terciového intervalu Kuku (vhodné pro nejmladší děti v MŠ). Příklady písní s využitím kukačkové tercie uvádí např. Tichá, Raková (2007).

¹¹ Bránice je hlavním dýchacím svaelem. „*Pracuje jako píst ve válci: při nádechu klesá a při výdechu se zvedá a vytlačuje vzduch ven.*“ (Kulhánková, 2000, s. 20)

se spojit hrudní a břišní dýchání, protože toto hluboké břišní dýchání (...) umožňuje lepší okysličení krve a přitom šetří srdeční sval.“ (Kulhánková, 2000, s. 20)

Nejprve si řekněme něco o výdechu, protože když dítě správně vydechne, tak se i správně nadechne.¹²

Výdech¹³ by měl být veden ústy. Prostřednictvím vhodné motivace¹⁴ bychom se měli snažit učit děti prodlužovat výdechovou fázi (Lišková, 2006). Díky tomu budou děti schopny zazpívat celou frázi písně na jeden dech. Slavíková (2003, s. 96) k tomu dodává, že *„tón je tím kvalitnější, čím méně vzduchu spotřebujeme k jeho vytvoření.“*¹⁵

Když dítě tedy umí vydechnout, může se též dobře nadechnout. Správný nádech by měl být veden prostřednictvím vhodné motivace¹⁶ nosem. Nádech dítěte by měl být klidný a hluboký (Zezula, Janovská, 1987). Takto vedený nádech má dvě zásadní přednosti: *„a) prostupuje vrchní částí nosu, a tak „oživuje“ rezonanční oblast masky,¹⁷ b) v nosní úžině přitom vzniká určitý odpor, na který bezprostředně reaguje bránice zvýšenou nádechovou aktivitou.“* (Tichá, 2004, s. 12) Je třeba ale dodat, že nádech nesmí být nadměrný, *„neboť by pak vedl k přetlaku pod hlasivkami a k jejich dysfunkci.“* (Slavíková, 2003, s. 95)

c) Artikulační technika

Dostatečný důraz by měl být kladen také na artikulaci. Dobrá výslovnost u dětí totiž zajišťuje lepší srozumitelnost textu a mluvní projev (Lišková, 2006). Správná artikulace zároveň též napomáhá správnému tvoření tónu (Slavíková, 2003). Mezi nejčastější chyby ve výslovnosti patří: *„děti obvykle při zpěvu málo otvírají ústa, souhlásky vyslovují nezřetelně, koncové souhlásky „polykají“.“* (Zezula, Janovská, 1987, s. 54) Jak takovýmto chybám můžeme předcházet či je napravit? Aktivizaci mluvidel podporuje zejména časté uvolňování celého těla, např. motivace hrou na

¹² Z přednášek PaedDr. Marty Bursové, CSc. ve výuce předmětu KTV/TDZTV v LS 2014

¹³ *„Výdech musí být veden odspodu od bránice – nikoli svrchu poklesnutím hrudníku, či pomocí břišního lisu, který je vytvářen nežádoucím tlakem břišních svalů.“* (Tichá, 2004, s. 12)

¹⁴ Lišková (2006) uvádí příklad motivace správného výdechu – dítě vydechuje, jako když si pofoukává bolístku. Další dechová cvičení na prodloužení výdechu uvádí Tichá a Raková (2007).

¹⁵ V souvislosti s tím Hála, Sovák (1955, s. 35) objasňují termín Dechová opora (apoggio della voce). *„Tímto názvem rozumíme onen způsob výdechového pohybu, jímž se ušetří co možná nejvíce vydechovaného vzduchu; zakládá se na výdechu vědomě zpomaleném tak, aby trval co nejdéle.“*

¹⁶ Jedná se např. o přivonění ke květině. Další dechová cvičení uvádí také Tichá (2004; 2014).

¹⁷ Oblast masky je čelo, kořen nosu a líce. V tzv. masce rezonuje (tj. získává barvu a sílu) hlas tvořený středním rejstříkem (Tichá, 2014).

Hadrového panáka.¹⁸ Dále také dobrou výslovnost podporuje uvolňování artikulačního aparátu, např. motivace hrou Kutulululululú.¹⁹

Správný výběr písní

Pro správný vývoj hudebnosti dítěte je velmi důležité dobře vybrat repertoár. Špatným výběrem těžké písně se mohou přecenit síly dítěte. Dítě tak místo zpěvu písně spíše začne křičet nebo sípat a neadekvátní výběr písně se proto může stát i příčinou rozsáhlého poškození dětských hlasivek (Lišková, 2006). Specifikům těžkých písní se věnují Zezula a Janovská (1987, s. 125). Dle nich patří k náročnějším písním zejména: „*písně většího rozsahu (...); písně intonačně obtížnější (...); písně s většími intervalovými kroky (kvinta až oktáva); písně se složitějšími rytmy (...); písně v mollové tónině;*²⁰ *některé rozměrnější písně, protože mají zpravidla také více nových melodických prvků.*“ Avšak příliš jednoduchá píseň pro děti také není zcela vhodná, způsobuje u dětí nezáměr až apatii.²¹ Velké riziko pro děti v dnešní době představují také populární moderní písně, které jsou ale psané na míru dospělým zpěvákům. Jsou nevhodné díky své poloze, obtížnosti, ale též díky námětům, které nekorespondují s dětským světem (Lišková, 2006). Nevhodné jsou také písně zpívané v nižších hlasových polohách pod c¹ (viz Hlasová technika s. 10). Jak tedy správně vybrat píseň?

Píseň by měla mít jednoduchou a snadno zapamatovatelnou melodii. Při výběru písně se řídíme zejména tónovým rozsahem písničky (více o korespondenci tónového rozsahu písně s věkem dětí najdeme v kapitole 1.1.1.1 s. 15). Dále se řídíme rytmickou strukturou písně (jednoduché jsou písně ve dvoudobém taktu). Také bereme ohled na melodickou obtížnost písně (jednoduché jsou písně, ve kterých převažuje sestupná melodie). Dále se řídíme hudební formou písně, tj. délkou a členěním písně (jednoduché jsou písně s jasnou formou, které nemají žádné větší členění v melodii). Posledním rozhodujícím faktorem při volbě repertoáru je obsah písně. Text písně by měl být dětem

---

¹⁸ „*Ruce ti volně odlétají do stran, hlava se kymácí. Brada volně odpadává (...) jazyk jako by ti chtěl vypadnout z úst (...). Tváře jsou volné, oči se smějí.*“ (Raková, Štíplová, Tichá, 2009, s. 20)

¹⁹ „*Rozhýbeme líný jazýček a zároveň pohybem ruky naznačíme „hození kuličky*“.“ (Tichá, Raková, 2007, s. 26) Další artikulační cvičení uvádí například Tichá (2004; 2014).

²⁰ Tónina je „*soustava tónů, souzvuků a vztahů mezi nimi, využívající tónového materiálu určité stupnice.*“ (Smolka a kol., 1983, s. 660)

²¹ Repertoár by měl proto korespondovat s hudebními zkušenostmi dětí, „*vyspělostí dětského hlasu i mentální úrovní dítěte.*“ (Kodejška, 2002, s. 45)

blízký a srozumitelný (Lišková, 2006). Doporučený výběr písní nalezneme například v publikaci Liškové (2006).²²

Dobrá motivace

Pro plnější a radostnější dětský prožitek z hudby je vhodné děti před aktivitami vhodně a dobře motivovat. K tomu může posloužit tematický příběh, hádanka, obrázek nebo např. maňásek (Lišková, 2006). Vhodnou motivací pro vzbuzení zájmu dětí o píseň je také např. uspořádání slavnostního vystoupení (Zezula, Janovská, 1987). Pokud se děti i přes dostatečnou motivaci špatně soustředí, je to znakem špatného výběru písně (viz výše uvedený odstavec) nebo také jejich aktuálního duševního stavu (únava, stres, hlad apod.).

Zásady hlasové hygieny

Abychom mohli začít se zpěvem, musíme nejprve nastolit příhodné podmínky pro jeho uskutečnění. K tomu nám slouží tzv. hlasová hygiena, tj. *„péče o hlas v průběhu vývoje, a to z hlediska prostředí, v němž se dítě pohybuje, z hlediska používání hlasu při řeči i při zpěvu a z hlediska duševní pohody.“*²³ (Zezula, Janovská, 1987, s. 51) Negativní faktory, které ovlivňují duševní pohodu při zpěvu, upřesňuje Slavíková (2003). Řadí mezi ně pocit nejistoty, stud, nervozitu, náhlé rozrušení, psychickou únavu i nadměrnou soustředěnost na hlasový orgán. Hovoříme-li o hlasové hygieně, nesmíme též opomenout správný mluvní vzor učitelky, neboť z dětského učení stále nejvíce převažuje forma nápodoby. Ta by v mluvním projevu neměla na děti zvyšovat hlas. V mluvním i pěveckém projevu by se měla snažit zřetelně artikulovat, při zpěvu pak přesně intonovat²⁴ (Lišková, 2006).

Zásady hlasové hygieny shrnuje Slavíková (2003, s. 53, dle Vrchotové – Pátové, J. *Pěvecká příprava učitelů hudební výchovy*. Praha 1976) takto:

1. *„Zpívat vždy ve vyvětrané, nepřetopené místnosti.*
2. *Zpívat přestat dříve než cítíme únavu. Zpívat častěji, ale v kratších úsecích.*
3. *Nepřepínat hlas – v poloze ani v dynamice.*

---

²² Viz Příloha A – doporučený výběr písní

²³ Hlasovou hygienu doplňuje Vrchotová – Pátová (2002, s. 14) o tzv. duševní hygienu. Uvádí, že *„hlasu prospívá dostatek spánku, správný pracovní režim dne – včetně aktivního odpočinku, správná životospráva (...).“*

²⁴ Intonace je *„oblast sluchové výchovy zaměřené na zvládnutí výškově prostorových vztahů v hudbě, na výchovu schopnosti jejich přesné, čisté a správné reprodukce z notového záznamu, resp. jejich identifikace v hud. projevu.“* (Smolka a kol., 1983, s. 286)

4. *Vyvarovat se tvrdých hlasových začátků, a to při zpěvu i mluvě.*
5. *Nezpívat při hlasové indispozici, únavě, šetřit se po nemoci.*
6. *V horku nekonzumovat ledové nápoje, zmrzlinu, prudké změny hlasivkám škodí.*
7. *Zlozvyk zbytečného odkašlávání před zpěvem namáhá hrtan a překrývá sliznice.*
8. *Nepřehánět péčí o hlas, zdravě se otužovat.*
9. *Při cvičení uplatňovat studijní dynamiku a hlasovou polohu (užívat transpozice). Šepot může hlas poškodit.*
10. *Dbáme přiměřenosti výběru zpěvního materiálu.*
11. *Před zpěvem pravidelně provádíme rozezpívání. “*

Postoj při zpěvu

Kvalitu zpěvu též ovlivňuje správné držení těla²⁵ (Kulhánková, 2000). Tichá (2004, s. 11) uvádí, že „základem je vzpřímený postoj (...) s mírně vypjatým hrudním košem, který je spojený s pocitem „vrůstání“ chodidel do podlahy (...).“ Zezula a Janovská (1987) upřesňují, že děti mohou při zpěvu sedět i stát, ale v každém případě by měly mít uvolněné celé tělo, narovnaná záda a dostatek místa kolem sebe. Slavíková (2003, s. 94) zároveň upozorňuje, že „zpívat vsedě je obtížnější, neboť to vyžaduje udržet si vzpřímeně uvolněné držení trupu, hlavy a paží.“ Učitelka by si měla vybrat takové místo k výuce, aby děti na ní nemusely pohlížet z výšky či zdola. Mezi nejčastější chyby v pěveckém postoji řadíme vysouvání brady dopředu a do výšky, zvedání ramen. Obě chyby se objevují nejčastěji při zpěvu stoupající melodie ve vyšších polohách dětského hlasu. Děti se snaží co nejdélším vytaženým krkem uzpívat danou melodii (Lišková, 2006). V těchto případech bychom si měly dávat pozor na správný nádech a výdech (viz Hlasová výchova – b) Dechová technika, s. 10).

Nácvik písně

Nácviku písně předchází řada příprav, na které by učitelka neměla zapomínat. Určitě je třeba zohlednit věk a hudební vyspělost dětí. S tím souvisí optimální výběr písně (viz Správný výběr písně, s. 11). Je vhodné samotný nácvik spojit s např. hrou na

²⁵ Správné držení těla je charakterizováno ve stoji, kdy jsou „nohy volně u sebe, kolena a kyčle nenásilně nataženy. Pánev je v takovém postavení, aby hmotnost trupu byla vycentrována nad spojnicí středů kyčelních kloubů. Páteř je plynule dvojesovitě zakřivena. Ramena jsou spuštěna volně dolů, lopatky jsou celou plochou přiloženy k zadní straně hrudníku a lehce přitaženy k páteři. Hlava je vzpřímená, brada svírá s osou těla pravý úhel.“ (Bursová, 2005, s. 14)

tělo, nebo s pohybovým ztvárněním (Zezula, Janovská, 1987).²⁶ Děti si tímto stylem lépe zapamatují text písně a dají si do souvislostí její obsah. Naopak častou velkou chybou v nácviku bývá oddělené učení textu od melodie, kdy se děti učí nesprávné melodizaci slov dané písně, tj. recitují místo zpěvu (Lišková, 2006). Tímto způsobem může zaostávat hudební sluch²⁷ dětí. U dětí poté nesprávně převládá tzv. fonematický sluch.²⁸

Samotný nácvik rozděluje Lišková (2006) do několika etap. Nejprve musí učitelka vzbudit u dětí zájem o danou píseň. Tím je myšlena vhodná hudební i mimohudební motivace. Následně se musí děti s písní seznámit. Seznámení by mělo být zajištěno prostřednictvím učitelky, která píseň kvalitně a intonačně přesně interpretuje. Poté by se měl uskutečnit rozhovor o písni. Dětem je třeba vysvětlit samotný obsah písně. Důležité je také vysvětlení nejasných a neznámých slov. Následně by se měla samostatně nacvičovat obtížnější místa v písni. Nakonec se může přistoupit k vlastnímu nácviku písně, kdy se text i melodie nacvičují současně.

1.1.1.1 Cíle pěveckých činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků

Pěvecký vývoj začíná již v rodinném prostředí, kde by matky měly svým dětem říkat drobná říkadla, zpívat jednoduché písničky a ukolébavky. Dítě se nejvíce učí nápodobou a tak si dle vzoru svých rodičů začíná pobroukávat a zpívat první tóny.

V mateřské škole začínají pěvecké činnosti u **nejmladších dětí** (3 – 4 roky) jednoduchou melodizací a rytmizací slov, souvětí a drobných říkadel. K rytmizaci říkadel je také vhodné přidávat hru na tělo²⁹ (Kodejška, 2002). Pěvecký projev průměrného tříletého dítěte se tedy spíše podobá rytmickému odříkávání textu. V tomto období je hlavním úkolem učitelky probudit u dětí zájem o zpěv. „*Pěvecký hlas se bude vytvářet postupně, nápodobou a v těsné souvislosti se stále zpěvnějším, hudebně bohatším písňovým repertoárem.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 56) Dle Kodejšky (2002)

²⁶ Příklady písní s konkrétními náměty (pohybovými a rytmickými činnostmi) uvádí Lišková (2005).

²⁷ Hudební sluch je „*umožňuje rozlišit jednotlivé vlastnosti tónu (délku, sílu, barvu, výšku) a vyposlouchat jejich vzájemné vztahy.*“ (Tichá, 2014)

²⁸ Fonematický neboli tzv. témbrový (témbr je barva tónu) sluch „*umožňuje zachycovat témbrové nuance jednotlivých vokálů.*“ (Slavíková, 2003, s. 36) Fonematický sluch je „*důležitý pro ovládnutí rodného jazyka, (...), může se vlivem nízké kvality hudebních schopností nebo málo podnětného prostředí rozvíjet rychleji než hudební sluch, který pak zaostává.*“ (Kodejška, Váňová, 1989, s. 22)

²⁹ Hra na tělo je charakterizována tleskáním, pleskáním a podupy – „*tleskáme dlaní na dlaň, prsty na dlaň, (...), tleskáme za tělem, pod kolenem, u ucha, nad hlavou apod., (...), pleskáme na lokty, boky, stehna, kolena, (...), podupy děláme na místě i s postupem vpřed (...).*“ (Kulhánková, 2000, s. 19 - 20)

by učitelka měla děti doprovázet svým hlasem a hrou na melodický nástroj. Oproti tomu Lišková (2006) spíše doporučuje zpěv učitelky bez nástrojového doprovodu. Samotný zpěv tak slouží k lepší orientaci dětí v písni a efektivnější opoře o hlas učitelky. Vhodnou metodou nácvičku písne u tříletých dětí je hra na ozvěnu.³⁰ Nejmenší děti by měly zpívat písne nejlépe v rozsahu tercie až kvarty (Kodejška, 2002). Zezula a Janovská (1987) k tomu přidávají nevhodnější oblast zpěvu mezi d¹ – a¹.

Starší děti (4 – 5 let) by následně učitelka měla vést od kolektivního zpěvu spíše k sólovému zpěvu. Tím se eliminuje chybný zpěv některých jedinců v kolektivu a lépe se kontroluje přesná intonace jednotlivých dětí. Dítě je nuceno se více soustředit a utužuje si prostřednictvím daných výstupů své sebevědomí (Lišková, 2006 a Zezula, Janovská, 1987). Nedílnou součástí tohoto věku je také dokonalejší souhra zpěvu a jiných hudebních i nehudebních aktivit (Kodejška, 2002). Intervalový rozsah písni v tomto období by měl být mezi kvintou až sextou v prostoru jednočárkované oktávy (Lišková, 2006).

Pokud je hudební rozvoj u dětí dostatečný a kvalitní, měli by posléze **předškoláci** (5 – 6 let) umět zazpívat písne s tónovým rozsahem sexty až oktávy (Kodejška, 2002). Děti by měly danou píseň zpívat s přesnou intonací a správnou rytmizací (Lišková, 2006).

1.1.2 Hudebně pohybové činnosti

Po nejdůležitějších pěveckých činnostech následují další nemálo důležité hudebně pohybové činnosti. „*Podstatu hudebně pohybové výchovy tvoří spojení hudby s pohybem a spojení pohybu s hudbou. (...) není podstatné, z čeho vycházíme, zda z hudby, či z pohybu. Rozhodující je, aby hudební a pohybový projev byl opravdu v souladu (...).*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 176)

Hudebně pohybové činnosti tudíž zahrnují širokou škálu vzájemně propojených hudebních i mimohudebních aktivit, které společně rozvíjejí rytmické citění³¹ a zlepšují

---

³⁰ Hra na ozvěnu „vede dítě, aby si vytvořilo představu a realizovalo ji (zazpívalo) bezprostředně po podnětu (učitelka například zazpívá či zahráje melodický model a děti ho opakují nejprve spolu s učitelkou, pak samostatně).“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 20)

³¹ Rytmické citění je „schopnost aktivně vnímat a reprodukovat časově pohybový průběh hudby, tj. rytmicko – metrické a tempové vztahy.“ (Zezula a Janovská, 1987, s. 29) „Rytmus je univerzální pojem označující různé druhy pohybu, které organizuje v časové posloupnosti.“ (Sedlák, 1986, s. 48) Rytmus zahrnuje tyto složky: pulz, metrum, tempo a časové členění tónů. Pulz je „sled stále se opakujících rovnoměrných hudebních impulsů, které jsou shodně rozčleněny v čase.“ (Kodejška, Váňová, 1989, s. 32)

hudební schopnosti³² (Kodejška, 2002).

Za klíčovou hudební schopnost v rámci hudebně pohybových her považujeme hudební představivost³³ (Kodejška, Váňová, 1989). Vhodnými hudebně pohybovými aktivitami na rozvoj hudební představivosti jsou v předškolním období např. hry s využíváním grafických znázornění melodie. Pro lepší pochopení se místo not v grafickém zápisu zaznamenají obrázky (Kodejška, 2002).³⁴

1.1.2.1 Cíle hudebně pohybových činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků

Nejdůležitějším úkolem hudebně pohybových aktivit u **nejmladších** dětí je uvědomění si vlastního těla. Dítě se rovněž učí vědomě koordinovat své pohybové projevy prostřednictvím chůze, běhu, poskoků nebo pochodu. Prostřednictvím těchto pohybů se u dítěte též zlepšuje orientace v prostoru (Kodejška, Váňová, 1989). Tyto pohyby jsou většinou spjaty „*se zpěvem a hrou na bicí nástroje z Orffova instrumentáře.*“³⁵ (Kodejška, 2002, s. 47)

Základní hudebně pohybovou aktivitou tříletých dětí je hra na tělo. Ta se velmi často spojuje s jednoduchými říkadly nebo rozpočítadly.

Pozornost **starších dětí** se nám nejlépe daří upoutat tzv. hudebním kontrastem, který posléze děti vyjadřují změnou pohybu. Tyto kontrasty ve skladbách písní charakterizujeme jako např.: pomalé x rychlé tempo (zrychlování x zpomalování tempa); vysoká x nízká poloha; silný x slabý zvuk atd. (Zezula, Janovská, 1987).

Metrum je „*pravidelný sled těžkých (přízvučných) a lehkých (nepřízvučných) dob.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 30) Tempo je „*rychlost průběhu hudební interpretace projevující se střídáním základních metrických dob a absolutní délkou (časovými odstupy) čítecí doby v taktu.*“ (Sedlák, 1989, s. 101) Časové členění tónů je „*dáno střídáním tónů různých délek a je v notách přesně zaznamenáno.*“ (Kodejška, Váňová, 1989, s. 32)

³² „*Hudební schopnosti považujeme (v souladu s teorií obecných schopností) za psychické struktury a vlastnosti jedince, které mu umožňují kontakty s hudbou, její vnímání a prožívání a úspěšnou všestrannou hudební aktivitu.*“ (Sedlák, 1981, s. 12)

³³ Hudební představivost je „*schopnost vytvářet, přetvářet a záměrně operovat s hudebními představami vzniklými v hudebních činnostech a promítnout hudbu jako strukturu do hudebního vědomí.*“ (Sedlák, 1990, s. 154 - 155)

³⁴ Další příklady hudebně pohybových her na celý školní rok nalezneme například v publikacích Kulhánkové (1999) a Janovské (1995).

³⁵ Carl Orff (1895 – 1982) byl německý skladatel a dirigent. Dle něj se označují tzv. Orffovy hudební nástroje, což jsou menší rytmické a melodické hudební nástroje, které se často používají při doprovodech a hrách v MŠ (Smolka a kol., 1983).

Těmito formami hudebně pohybových her poté děti vyjadřují „*tempové, metrické, rytmické, dynamické*“³⁶ a jiné hudebně výrazové prostředky.“ (Kodejška, 1991, s. 50)

Děti se též v tomto věku seznamují s prvními tanečními kroky. Ty se učí v rámci lidových tanečních her.³⁷ Příkladem lidových tanečních her je např. Kolo, kolo mlýnský, Zlatá brána či Zajíček ve své jamce. Kodejška (2002, s. 47) v návaznosti na taneční hry uvádí, že děti „*v tomto věku jsou již schopny si tříbit smysl pro třídobý takt.*“³⁸

Nejstarší děti se prostřednictvím lidových tanečních her seznamují se základními tanečními pohyby. Jsou jimi např. „*taneční chůze a běh, krok poskočný, krok přísunný, cval vpřed a stranou.*“³⁹ (Zezula, Janovská, 1987, s. 199)

V tomto věku již děti vedeme k tomu, aby „*se snažily přesněji vyjádřit soulad hudby a pohybu prostřednictvím všech forem hudebně pohybových činností.*“ (Kodejška, 1991, s. 50) Tím jsou myšleny výše zmíněné hudebně pohybové aktivity a také nemálo důležité pohybové improvizace.⁴⁰ Lišková (2006, s. 83) upřesňuje, že „*pohybová improvizace má kladný vliv na celkový hudební rozvoj dětí.*“

1.1.3 Poslechové činnosti

Mezi činnosti, které jsou dle mého soudu v MŠ více opomíjené, patří pravděpodobně cílená práce s poslechovými skladbami.

Poslechové činnosti dělíme na poslech živé a reprodukované hudby. Mezi formy živého provedení hudby patří: „*a) zpěv učitelky; b) zpěv dětí v dialogických formách; c) instrumentální hra učitelky; d) instrumentální hra profesionálního interpreta (učitel LŠU apod.), spojená s besedou např. o nástroji; e) vokální a instrumentální koncert pro děti; f) slavnostní příležitosti (oslavy) a besídky s literárně hudebním programem.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 142)

---

³⁶ „*Dynamikou rozumíme v hudbě sílu zvuku, tedy hudbu znějící potichu či nahlas. Děti předškolního věku vedeme k rozpoznání kontrastních rozdílů zvuků silných a slabých.*“ (Lišková, 2006, s. 80)

³⁷ „*Lidové taneční hry patří ke kulturním hodnotám našeho národa. Jejich prostřednictvím učíme děti vnímat krásu nejen hudby a pohybu, ale i řeči.*“ (Lišková, 2006, s. 84)

³⁸ Třídobé metrum je „*pravidelný sled vždy jedné těžké a dvou lehkých dob a může být zaznamenáno v různých druzích třídobých taktů (tříčtvrtový, tříosminový, třípůlový).*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 30)

³⁹ „*Všechny tyto pohyby nohou spojujeme s typickým držením (např. v pase, v předpažení zevnitř, za vnitřní ruce, v závěsu za pravé lokty, za ruce křížem za tělem apod.) a s pohyby paží.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 199)

⁴⁰ Pohybové improvizace „*přesahují hudební oblast a vhodně prohlubují emocionální prožívání i ostatních mimohudebních činností.*“ (Kodejška, 2002, s. 47)

Reprodukovanou hudbu charakterizuje Lišková (2006, s. 143) takto: „*jejím prostřednictvím se děti např. seznámí s rozličnými zvuky hudebních seskupení, nahlédnou do světa různých hudebních žánrů, poznají širokou škálu rozličných hudebních nástrojů.*“

Prostřednictvím poslechu pozitivně ovlivňujeme vývoj dětského hudebního sluchu. Učíme děti během poslechu skladeb rozlišovat rozdíly v tempu, dynamice a tónu (Zezula, Janovská, 1987, s. 138). Děti se při poslechu seznamují s různými hudebními žánry, např. s tancem, pochodem či ukolébavkou. Učí se též rozlišovat náladu skladby, tj. hudbu veselou nebo smutnou.

V souvislosti s tím Lišková (2006, s. 137) uvádí, že „*naším cílem je naučit děti vnímat hudbu pro její krásu a jedinečnost. Jde nám o to, aby děti v rámci svých možností hudbě porozuměly.*“ Poslechové činnosti proto slouží nejen k lepšímu hudebnímu vývoji, ale zároveň pozitivně ovlivňují vývoj dětské psychiky (Zezula, Janovská, 1987).

Bohužel v dnešní době shonu a technické vyspělosti tvoří velké riziko tzv. hudební smog. Tj. hudba se pro většinu lidí stává pouze zvukovou kulisou a samotný poslech hudby se stále minimalizuje (Lišková, 2006). Je proto dobré si často dopřát v MŠ chvíli ticha.⁴¹ Po této chvíli zklidnění je vhodné přejít k samotnému poslechu hudby. Kodejška (2002) doporučuje několik zásad, které je třeba při poslechových činnostech (poslech živé i reprodukované hudby) dodržovat. Shrnuji je zde do několika bodů.

1. Vhodná motivace před poslechem a nerušené soustředění dětí při poslechu.
2. Správný výběr písně. Nejprve začít jednoduchými zhudebněnými říkadly a posléze přejít k samotnému poslechu písní. Pečlivě vybrat hudbu dle dosažených hudebních zkušeností dětí. Střídat různé hudební žánry.
3. Patřičné střídání reprodukované a živé hudby. Reprodukovaná hudba může dětem nabídnout poslech více hudebních nástrojů najednou. Prostřednictvím živé hudby, např. zahrané od učitelky, jsou děti více motivovány k poslechu písně a lépe se učí správné intonaci.

---

⁴¹ „*V tichu je člověk sám sebou, se svými pocity a svými myšlenkami. Učí se naslouchat sám sobě a zákonitě i druhým. Dejme dětem prostor, aby mohly najít cestu k sobě, nevyrušujeme je nesmyslným hlukem.*“ (Raková, Štíplová, Tichá, 2009, s. 12)

4. Časté opakování určitého poslechu a dostatečná nabídka poslechu i při jiných mimohudebních aktivitách (např. při výtvarné práci).
5. Správná reflexe dětí i učitelky po daném poslechu. Následný rozbor písně a vysvětlení nejasností.
6. Vhodná je spolupráce se základní školou nebo základní uměleckou školou umění. Možnost uspořádání živého koncertu pro děti.

1.1.3.1 Cíle poslechových činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků

Děti se prokazatelně dostávají do styku s hudbou již v prenatálním období. Po narození se s ní setkávají formou hlasů svých rodičů,⁴² zvuků okolního světa nebo hraček, se kterými manipulují. Tyto podněty mají důležitý vliv na rozvoj dětských hlasivek.

Následně v mateřské škole se **nejmladší děti** učí vnímat a rozlišovat zvuky z přírody, rozpoznávat hlasy zvířat a jejich zabarvení. Toto rozlišování pozitivně ovlivňuje vývoj dětského sluchového ústrojí.⁴³ Též se u nich rozvíjí soustředěné naslouchání a následně i „*snaha orientovat se v přicházejících zvukových podnětech.*“ (Raková, Štíplová, Tichá, 2009, s. 13)

Nejmladším dětem by měly být nabízeny Orffovy hudební nástroje, jejichž prostřednictvím (nebo také hrou na tělo) děti poté zkouší napodobovat slyšené zvuky z přírody.

Je také vhodné, když tříleté děti spojují poslechové činnosti s vlastním pohybem. Mohou tak na hudbu spontánně pohybově vyjadřovat své pocity např. „*„tanečkem“ do kolečka (zpočátku většinou i bez vztahu k metru a rytmu písně), později už tleskáním, podupy, houpáním nohou, rytmickými pohyby hlavy, těla apod..*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 134)

---

⁴² „Zpěv rodičů (třeba jen jednoduché prozpěvování na dvou tónech), který provází kolébání, chování či houpání děťátka v náruči. Miminko soustředěně naslouchá matčině hlasu, očima sleduje její obličej. Pokouší se napodobovat pohyby jejích rtů, přitom svůj hlásek různě moduluje.“ (Tichá, Raková, 2007, s. 11)

⁴³ „Sluchové ústrojí se skládá ze tří částí, a to z ucha zevního (boltec a zevní zvukovod), středního (dutina bubínková s bubínkem, sluchovými kůstkami, sluchovou čili Eustachovou trubicí a systémem dutin ve výčnělku kosti spánkové) a konečně z ucha vnitřního, v němž je uloženo vlastní sluchové vnímací ústrojí (spolu s ústrojím statickým).“ (Hála, Sovák, 1955, s. 264)

Je třeba poznamenat, že poslech živé hudby je v tomto období efektivnější než poslech reprodukované hudby.⁴⁴ V mateřské škole tuto roli většinou zastupuje učitelka.

Starším dětem je dobré předkládat nejen poslech písní, ale i poslech instrumentálních skladeb. V těchto skladbách se děti učí rozlišovat jednotlivé hudební nástroje. Nejlepší variantou je zastoupení daných hudebních nástrojů i ve třídě.⁴⁵ Děti si tak mohou vyzkoušet hru na jednotlivé instrumenty a srovnat předešlé reprodukované tóny versus následné živé tóny (Lišková, 2006).

Děti v tomto věku již také často pracují s výrazovými prostředky hudby. Formou kontrastů poznávají např., že „*hudba může být tichá nebo hlasitá, rychlá nebo pomalá, že může znít vysoko nebo nízko.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 136)

Předškoláci by se měli učit rozpoznávat hudební skladby odlišného charakteru. Do poslechu by učitelky měly zahrnovat sólové a sborové zpívané písně, ale neměly by také opomenout sólové či orchestrální instrumentální skladby. Dítě se tímto způsobem seznámí s dalšími hudebními žánry a jejich rozdílnou hudební interpretací (Kodejška, 2002).

1.1.4 Instrumentální činnosti

Stejně jako pěvecké, hudebně pohybové a poslechové činnosti doprovází dítě už od útlého věku, tak i svůj důležitý vliv na vývoj dítěte mají instrumentální činnosti.

V rámci instrumentálních činností děti hrají na bicí rytmické a bicí melodické nástroje Orffova hudebního instrumentáře (tj. lehkoovladatelné nástroje).⁴⁶ Hrou na tyto nástroje děti doprovází rytmus jednoduchých říkadel a rytmických popěvků.⁴⁷

Děti mohou hrát základní metrum písně⁴⁸ nebo pouze první doby v taktu.⁴⁹ Těž lze zahrát v pomlce⁵⁰ nebo se hráči mohou postupně do hry přidávat⁵¹ atd..⁵²

---

⁴⁴ „Největší význam má pro děti poslech tzv. živě provedených skladeb. Svým provedením znamenají pro děti nejsilnější citové zážitky.“ (Lišková, 2006, s. 142)

⁴⁵ „Využívat těchto instrumentů k vlastní tvořivosti ve vyhledávání rytmů a melodií, které slyšely v předcházejících ukázkách.“ (Kodejška, 2002, s. 44)

⁴⁶ „Hrou na lehkoovladatelné nástroje podporujeme v dětech především hudební vnímání, smysl pro rytmus, podněcujeme jejich sluchový rozvoj.“ (Lišková, 2006, s. 100)

⁴⁷ Jednotlivé rytmické i melodické nástroje blíže charakterizují Oling, Wallisch (2004).

⁴⁸ „Tleskání a doprovodná hra rytmu „od začátku do konce“ jsou vhodné u říkadel, u veselých rytmických popěvků a u písní říkadlového charakteru.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 155)

⁴⁹ „Při tomto typu doprovodu také upevňujeme smysl pro pravidelnou pulsaci, ale zároveň navozujeme lehkost zpěvu bez vyrážení jednotlivých slabik.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 160)

Tyto instrumentální činnosti se realizují prostřednictvím hry na rytmické nástroje. Těmi jsou hůlky, bubínek, tamburína, triangel, chřestidlo, činel, prstové činelky, rolničky, dřevěný blok, tympany, zvonek a cinkadlo (Zezula, Janovská, 1987).

Melodické bicí nástroje se v doprovodech používají pouze ojedinele.⁵³ Patří mezi ně zvonkohra sopránová, zvonkohra altová, metalofon sopránový, metalofon altový, xylofon sopránový a xylofon altový (Zezula, Janovská, 1987).

Hlavní úlohou hry na rytmické i melodické nástroje je tedy doprovod k písni. „*Abychom mohli k písni vytvářet melodické doprovody, musíme znát některé základní poznatky z hudební teorie.*“ (Lišková, 2006, s. 136) Jedná se o základní harmonické funkce, tj. T – tóniku (1. stupeň dané tóniny); S – subdominantu (4. stupeň dané tóniny); D – dominantu (5. stupeň dané tóniny). Pro lepší pochopení uvádím příklad harmonické funkce: v tónině C dur je tónika c¹, subdominanta je f¹ a dominanta je g¹ (Zezula, Janovská, 1987).

1.1.4.1 Cíle instrumentálních činností v kontextu s hudebním vývojem předškoláků

První známky instrumentálních aktivit se objevují již v kojeneckém období, kdy dítě manipuluje s různými chraстítky a hudebními hračkami hrajícími jednoduché melodie. Již v rodinném prostředí lze rozvíjet hudebnost dítěte (zejména rytmické cítění) tzv. hrou na tělo (tleskání, pleskání, dupání). Hra na tělo tak začíná už prostřednictvím prvních říkanek typu Paci paci pacičky (Lišková, 2006). Posléze v MŠ přechází hra na tělo ke hře na bicí rytmické a bicí melodické nástroje.

Nejmladší děti je třeba seznamovat s hudebními nástroji, s jejich zvuky a rozdílným zabarvením tónů. Děti se učí doprovázet rytmus slov, souvětí a krátkých říkadel stále prostřednictvím hry na tělo a též hrou na bicí rytmické nástroje.⁵⁴

---

⁵⁰ „Zpěv písně, v níž se vyskytují pomlky, může v některých případech činit dětem potíže – nedodrží pomlky přesně. K procvičování využijeme hry na tělo i hudebního nástroje.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 166)

⁵¹ „Děti si při tom rozvíjejí smysl pro formu a zároveň se prakticky seznamují s důležitým hudebním vyjadřovacím prostředkem – se zesilováním a zeslabováním.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 164)

⁵² Jednotlivé formy doprovodných her v písni shrnují Zezula, Janovská (1987, s. 155 – s. 170).

⁵³ „V doprovodné hře však můžeme uplatnit několik forem: hra na jednom ozvučném kamenu; doprovod dudáckou (bordunovou) kvintou; hra dvoutónové melodie; ostinátní melodická figura v doprovodu.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 169)

⁵⁴ „Nejsnazším úkolem pro malé děti je rytmická deklamace krátkého říkadla v pravidelném sledu čtvrtových či osminových hodnot, které odpovídají rytmu slov.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 155)

U **starších dětí** prostřednictvím doprovodu říkadel a písni upevníme smysl pro rytmus ve dvoudobém a čtyřdobém taktu. Poté učíme děti odpoutávat se od rytmu slovního a více se zaměřovat na rytmus hudební (Kodejška, 2002).

Předškoláci by se již, kromě hry na rytmické nástroje, měli též seznamovat s různými melodickými nástroji. Hra na melodické nástroje totiž děti seznamuje se základními vlastnostmi hudby. „*Doporučujeme rozvíjet melodiku na pentatonickém*⁵⁵ *základě, protože z ní vycházejí melodie mnoha říkadel, rozpočítadel i písni a v souhrně nástrojů nedochází přitom k ostrým disonancím.*“⁵⁶ (Kodejška, 1991, s. 56)

Na závěr této kapitoly o hudebních činnostech bych chtěla dodat, že všechny tyto hudební aktivity by měly být vykonávány pod kvalitním a zkušeným učitelským vedením (Lišková, 2006). Je třeba také zmínit, že hra je u dětí stále na prvním místě, takže všechny hudební činnosti by děti měly dělat s chutí a radostí.

Poté, co jsme charakterizovali specifika jednotlivých hudebních činností, lze přistoupit již k samotnému výzkumu v praxi vybrané MŠ. Víme totiž, co v okruhu jednotlivých činností máme očekávat. Nejprve se však zaměříme alespoň na stručný popis dokumentu, jímž se po školské reformě řídí každá MŠ a k němuž se vztahují veškeré aktivity.

---

⁵⁵ „*Pentatonika je pětistupňová tónová řada, která neobsahuje půltónový krok, např. c, d, e, g, a.*“ (Lišková, 2006, s. 126)

⁵⁶ Disonancí rozumíme protiklad k tzv. konsonanci, tj. „*dojem harmonické statičnosti, nižšího harmonického napětí.*“ (Smolka a kol., 1983, s. 337)

2 ŠVP

Hudební činnosti praktikované v MŠ Tymákov by měly být rámcově obsaženy i ve ŠVP MŠ Tymákov, proto si teď povězme, jak by měl takový Školní vzdělávací program vypadat.

2.1 Obecná charakteristika

Školní vzdělávací program je veřejný dokument, který tvoří povinnou část dokumentace mateřské školy (RVP PV, 2004).

Každá mateřská škola si zpracovává svůj individuální ŠVP, takže ho tím pádem zpracovávají samotní pedagogové v dané MŠ. Měl by svým obsahem korespondovat s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV).

RVP PV udává obecné zásady a dané cíle pro vzdělávací nabídku v předškolním vzdělávání. Pro lepší orientaci v RVP PV a samotné zpracování ŠVP mohou pedagogové využívat tzv. Manuál k přípravě školního vzdělávacího programu (2005).

Chtěla bych zde vyzdvihnout nejdůležitější zásady, které jsou dle mého názoru hlavním posláním RVP PV.

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým, fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.“ (RVP PV, 2004, s. 8)

Na tuto definici volně navazuje celý obsah RVP PV. Vzdělávací obsah je uspořádán do pěti oblastí.

První z nich je oblast biologická – **Dítě a jeho tělo**. V této oblasti by se pedagog měl snažit podporovat růst, fyzickou stránku a pohybový vývoj dítěte. Důraz je kladen na tělesnou zdatnost a motorické dovednosti. Učitelka by měla u dětí upevňovat základní sebeobslužné návyky a seznamovat děti se zdravým životním stylem.

Druhou oblastí je oblast psychologická – **Dítě a jeho psychika**. V této části je nejdůležitější podpora dětské psychiky, udržovat a podporovat duševní pohodu dítěte, jeho citové rozpoložení a psychickou odolnost vůči vnějším podmínkám. Pedagog by měl určitě v dítěti podporovat a utužovat jeho zdravé sebevědomí a sebenahlížení.

Nemalý důraz by měl být kladen i na rozvoj intelektu, řeči a správný jazykový vývoj. Do této oblasti můžeme zahrnout také rozvoj dětské kreativity a fantazie.

Tato část je obsahově široká, a proto je rozdělena do tří složek: 1. Jazyk a řeč; 2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; 3. Sebepojetí, city a vůle.

Třetí oblast tvoří oblast interpersonální – **Dítě a ten druhý**. Jak už název napovídá, tato oblast se věnuje vztahům dítěte k ostatním lidem. Jde o vztahy k ostatním dětem, ale i k dospělým. Důraz je zde kladen na vztahovou pohodu a rozvoj umění komunikace v dětském kolektivu, v rodině a posléze ve společnosti.

Další oblast tvoří sociálně – kulturní oblast, tj. **Dítě a společnost**. Tato část je fakticky přípravnou fází dítěte na jeho společenský a sociální život. Dítě se učí jak vycházet s ostatními dětmi v nových společenstvích, jak s ostatními komunikovat. Pedagog by měl dítě uvést do světa materiálních i duchovních a duševních hodnot. Vysvětlit dítěti, jak společnost funguje, co je třeba dodržovat za pravidla pohodového soužití a vycházení s ostatními. V této části by mělo dítě také získat povědomí o kultuře a umění.

Poslední oblastí je environmentální oblast – **Dítě a svět**. Tato oblast nabízí seznámení dítěte s jeho nejbližším okolím, ale i přiblížením celého světa. Pedagog by měl v dítěti utříbit pravidlo zdravého životního stylu a zdravého životního prostředí. Dítě by mělo získat povědomí o akci a reakci, tudíž seznámit se s celosvětovými problémy a jejich předcházení. Výsledným cílem by měl být zodpovědný přístup k sobě, ke druhým a k životnímu prostředí.

Školní vzdělávací program každé MŠ by měl zahrnovat všechny tyto oblasti vzdělávacího programu. Nedílnou součástí ŠVP by měly být také povinné údaje o MŠ, které jsou více rozepsány v jednotlivých okruzích v RVP PV (2004).

Jedná se o tyto okruhy:

- a) Identifikační údaje o mateřské škole – obsahují název a sídlo školy, zřizovatele školy, ředitele školy, zpracovatele ŠVP, popř. název programu, který školu fakticky charakterizuje
- b) Obecná charakteristika školy – zde se jedná o velikost školy, počet tříd, danou lokalitu školy, charakter budovy a jejího okolí, popř. historii školy

- c) Podmínky vzdělávání – zahrnuje věcné vybavení, životosprávu, psychosociální podmínky, organizační stránku a řízení školy, personální zajištění, popř. spoluúčast rodičů
- d) Organizace vzdělávání – jedná se o vnitřní uspořádání školy, uspořádání jednotlivých tříd – kritéria pro přijetí dětí a zařazení do konkrétní třídy, charakteristika jednotlivých tříd – počet dětí, věk dětí, potřeby dětí, zaměření třídy
- e) Charakteristika vzdělávacího programu – obsahuje představení konkrétního školního programu, formy a metody práce s dětmi, hlavní myšlenky školy
- f) Vzdělávací obsah – představuje konkrétní vzdělávací program v integrovaných blocích
- g) Evaluační systém – velmi důležitou a nezbytnou poslední částí je zhodnocení programu a následná sebereflexe pedagogů

2.2 ŠVP a jeho hudební složka

Hudební činnosti mají své nezastupitelné místo v předškolních aktivitách, a proto musí být zajisté přítomny i ve Školním vzdělávacím programu každé MŠ.

Dříve se jednotlivé hudební činnosti zprostředkovávaly dětem odděleně. *„Výhodou byla poslušnost a dodržování metodických postupů při práci. Nevýhodou tohoto pojetí bylo vedení jednotlivých aktivit ve stále stejném duchu, (...), naprosté vymizení jakéhokoli kreativního přístupu.“* (Lišková, 2006, s. 3)

V dnešním vzdělávacím programu by všechny hudební i mimohudební činnosti měly být navzájem propojeny, neboť hudební výchova (dále jen HV) zastává nejen místo hudebního vývoje dětí, ale také všeobecného dětského rozvoje osobnosti.⁵⁷

V kontextu s oblastmi v RVP PV můžeme také hudební činnosti rozdělit na stejných 5 oblastí (viz výše kap. 2.1 s. 24). Lišková (2006) uvádí korespondenci hudebních činností se vzdělávacími oblastmi.

V oblasti *Dítě a jeho tělo* můžeme pěvecké činnosti spojit s dětskou psychologickou prevencí. Dítě tak může prostřednictvím zpěvu radostně prožít volný čas a být dobře naladěné. Zpěv prostřednictvím správného dýchání aktivuje správné

---

⁵⁷ Viz Příloha B - příklad dřívější a dnešní vzdělávací nabídky hudebních činností

držení těla. Následně tak pěvecký postoj formuje fyziologický vývoj organismu. Také dostatečná výslovnost při zpívání pozitivně ovlivňuje vývoj artikulačního aparátu dítěte. Díky poslechovým činnostem mohou děti během dne chvilku relaxovat a trénovat uvolnění celého těla. Instrumentální činnosti, tedy hra na hudební nástroje, slouží k rozvoji sluchu, lepší koordinaci pohybů těla a procvičování jemné motoriky. Koordinace pohybů a uvědomění si vlastního těla je spojena i s hudebně pohybovými činnostmi. Ty uvolňují u dětí přebytečné napětí, zbavují je stresu a nastolují u dětí celkový vnitřní klid a pohodu.

Další oblastí je *Dítě a jeho psychika*. Zde pěvecké činnosti tvoří základ řečových a jazykových schopností a dovedností. Prostřednictvím rozboru obsahu písně si dítě trénuje poznávací schopnosti a procvičuje základní myšlenkové operace. U poslechových činností souvisí poslech písně a její následný rozbor s rozvojem dětské představivosti a fantazie. Dítě se učí účelné koncentraci a zkouší následně formulovat své myšlenky a názory. Prostřednictvím instrumentálních činností můžeme v této oblasti hovořit o vyjádření kladných i záporných emocí jednotlivého dítěte. Hra na hudební nástroj a vlastní porovnávání jednotlivých typů zvuků může v dítěti rozvíjet srovnávací schopnosti, správné poznávání vyjadřovaných emocí a určitě také odvalu a dostatek sebevědomí pro projevení svého názoru. Hudebně pohybové činnosti zde zastupují vnímání a dostatečně vědomé uvědomování si vlastního těla. Prostřednictvím hudební pantomimy se děti učí vyjádřit své emoce a prožitky pohybem.

Ve třetí oblasti *Dítě a ten druhý* mluvíme o vzájemné spolupráci mezi dětmi. Jedná se o rozvoj dětské komunikace a kooperace. Dítě se zde učí nápodobou, ta koresponduje se vzájemným respektem. Jednotlivé hudební činnosti pozitivně ovlivňují celkovou náladu třídy a zajišťují dětskou pohodu. Určitě také napomáhají navázání kontaktu mezi jedinci a lepší případné adaptaci dítěte do třídního kolektivu.

Následuje předposlední oblast *Dítě a společnost*. Zde se dětem předkládají hudební činnosti jako první povědomí o umění a kultuře jako takové. Učitelka by měla upevňovat v dítěti umělecké citění a smysl pro estetično. Prostřednictvím lidových písní se také dítě seznamuje s lidovými zvyky a tradicemi. Výběrem hudebního materiálu s danou regionální tematikou dostává dítě představu o svém životě a nejbližším okolí. Výbornými kulturními zážitky také bývají koncerty a besídky, kde děti figuruje jako hudební aktéři, ale i jako hudební posluchači a kritici.

Poslední oblastí z RVP PV je *Dítě a svět*. V této oblasti by se dítě prostřednictvím hudebních činností mělo seznamovat s okolním světem. Učitelka může dětem předkládat důležité aktuální i historické umělecké události a dění v kulturní sféře.

3 MŠ Tymákov

V předchozích kapitolách jsem se zaměřovala na rozdělení hudebních činností v obecné rovině a v obecně platných školních dokumentech. V této kapitole přecházím z obecné specifikace ke konkrétnímu zastoupení hudebních činností v MŠ Tymákov. Nejdříve si řekněme několik informací o MŠ Tymákov.

Mateřská škola leží ve středu obce Tymákov. Tato vesnice je vzdálena osm kilometrů od Plzně a v současné době má kolem 700 obyvatel. Mateřskou školu navštěvují nejen děti z Tymákova, ale i z přilehlých obcí. MŠ byla zřízena v roce 1946 a v roce 1998 prošla celkovou rekonstrukcí. Zřizovatelem školky je obec. Během minulých let až do roku 2012 školku navštěvovalo v průměru 20 – 32 dětí ročně. V letošním roce je v MŠ Tymákov zapsáno 54 dětí.

3.1 Charakteristika pracoviště

Mateřská škola Tymákov sídlí v rodinném dvoupatrovém domě uprostřed rodinné staré zástavby v Tymákově.⁵⁸ V budově se nacházejí dvě třídy a kuchyně s jídelnou. Díky rozšiřování nové zástavby a velkému zvýšení počtu obyvatel obce došlo k rapidnímu růstu zájmu rodičů o školku, a proto byla v roce 2012 zřízena třetí třída, která se nachází v Kulturním domě (dále jen KD) nedaleko školky. Toto rozšíření MŠ navýšilo kapacitu školky na 54 dětí.

Děti jsou rozděleny podle věku do již zmíněných tří tříd. Jedná se o třídu *Sluníčka*, kam chodí 18 nejmenších tříletých dětí. Pak je třída *Berušek*, kde jsou 4 – 5 leté děti a poslední nová třída jsou *Žabky*, kam dochází 15 předškoláků.

Celkový počet zaměstnanců školky je 12. Ředitelka MŠ Tymákov je v současné době na mateřské dovolené, její úlohu tak zastává zastupující ředitelka MŠ. Pedagogický provoz zajišťují 4 učitelky (včetně zastupující ředitelky MŠ) a jedna asistentka pedagoga. Ostatní zaměstnankyně tvoří kuchařky, uklízečky, školnice a administrativní pracovnice.

Velkou výhodou školky je rozlehlá školní zahrada s prolézačkami, trampolínou, malým hřištěm na míčové hry a také výhodná poloha budovy ve vesnickém prostředí, která umožňuje častý pobyt dětí v nedalekém lese.

---

⁵⁸ Viz Příloha C – fotografie budovy MŠ Tymákov

3.2 ŠVP MŠ Tymákov

Školní vzdělávací program MŠ Tymákov, který mi byl předložen ředitelkou MŠ, sestává pouze ze Vzdělávacího obsahu školy.⁵⁹ Ostatní okruhy z RVP, které by v ŠVP neměly chybět,⁶⁰ v dokumentu obsaženy nejsou.

ŠVP je zaměřený klasicky na čtyři roční období a aktuálně probíhající oslavy a svátky. Nemá žádné jednotlicí téma, které by provázelo děti během celého roku.

Integrované bloky jsou rozděleny dle jednotlivých měsíců (září až červen) a v rámci každého měsíce do čtyř podtémat (na každý týden jedno téma).

Každý měsíc začíná **charakteristikou a záměrem daného integrovaného bloku**. Zde jsou rozepsány obecné okruhy, kterým se děti budou věnovat a na co se bude během jednotlivých her a činností klást důraz.

Další částí ŠVP jsou **navrhované činnosti**. Ty se dělí do několika oblastí.

První oblast je Pohyb. Zde je blíže rozepsána forma ranního cvičení. Na jaká cvičení se budou děti zaměřovat a které konkrétní pohybové a hudebně pohybové hry budou děti v daném časovém úseku praktikovat.

Následuje oblast Pobyt venku. Ten ve ŠVP MŠ Tymákov souvisí nejen s pohybovými činnostmi na zahradě a v lese, ale i s poznáváním okolí a dopravní výchovou.

Další oblastí navrhovaných činností je Jazyk a řeč. Tato část se zaměřuje na různá artikulační a dechová cvičení. Jsou zde vypsány konkrétní básně, pohádky a písničky, které se s dětmi budou nacvičovat.

V další oblasti Komunikace by se děti měly učit sociálním a komunikativním dovednostem. Jak s kamarády co nejlépe vycházet, spolupracovat a řešit případné problémy.

Posléze následuje oblast Poznávání, kde se důraz klade na předmatematické myšlení a poznávání sebe, kamarádů a okolního prostředí.

Poslední oblastí navrhovaných činností je Estetika. Zde se jedná o rozvoj estetického cítění prostřednictvím výtvarné, hudební a dramatické sféry.

---

⁵⁹ Viz Příloha D - ukázka části ŠVP MŠ Tymákov

⁶⁰ Povinné okruhy z RVP jsou blíže popsány v kapitole 2. 1, s. 25

Po výše zmíněných navrhovaných činnostech najdeme v ŠVP titulek **praktické činnosti**, kde, jak nám název napovídá, jsou vypsány konkrétní hry a aktivity, které mají být v daném časovém úseku s dětmi uskutečňovány.

Další složkou jsou **očekávané výstupy**. Zde jsou vypsány cílené dovednosti, které by se děti během integrovaného bloku měly naučit, a konkrétní výstupy, které by měly umět.

Poslední částí každého měsíčního bloku jsou **průběžné vzdělávací cíle**, což jsou obecné zásady a záměry, které chce učitelka u dětí rozvíjet. Jedná se o „1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání. 2. Osvojení základních hodnot, na nichž je založena naše společnost. 3. Získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí.“ (RVP PV, 2004, s. 11)

3.3 Hudební složka v ŠVP MŠ Tymákov

Hudební činnosti jsou důležitou součástí předškolního vzdělávání, proto by určité měly být obsaženy i ve Školním vzdělávacím programu MŠ Tymákov.

V ŠVP MŠ Tymákov jsou jednotlivé formy hudebních činností rozmístěny ve všech integrovaných blocích, avšak pouze jako samostatné aktivity bez ohledu na věk dětí.

Hudební činnosti nejčastěji najdeme pod složkou *Pohyb*. Zde se z hudební sféry využívají nejvíce hudebně pohybové hry⁶¹ a pohybové říkanky.⁶² Také sem patří cvičení dětí s předcvičováním na reprodukovanou hudbu, relaxační, uvolňovací a protahovací cvičení za poslechu hudby a dechová cvičení. Jsou zde zařazeny jednoduché tanečky a improvizace⁶³ a sladění pohybů těla k určité hudbě. Při všech aktivitách by měl být důraz kladen na správné držení těla dětí (ŠVP MŠ Tymákov).

Během *venkovního pobytu* se u dětí procvičuje rozlišovací schopnost zvuků pomocí poslechu a pozorování ptáků, přírody, počasí,⁶⁴ dopravy atd..

Dále se hudební aktivity objevují v sekci *Jazyk a řeč*. Zde se hudební cítění rozvíjí formou rytmizace slov, říkadél a rozpočítadel. Jsou zde zařazena jednoduchá dechová,

---

⁶¹ Hudebně pohybové hry uvedené v ŠVP MŠ Tymákov: Kolo, kolo mlýnský; Zajíček ve své jamce; Na vrabce, Ptačí tanec; Čáp ztratil čepičku

⁶² Pohybové říkanky uvedené v ŠVP MŠ Tymákov: Na zajíčka; Jarní budíček; Ententýky dva špalíky; Broučkova rozvevička; Domečky; Jak to bylo, pohádka?; Já, malý človíček

⁶³ Taneční improvizace uvedené v ŠVP MŠ Tymákov na písně: Tři citronky; Čížečku, čížečku

⁶⁴ Hudební hry uvedené v ŠVP MŠ Tymákov: Tanec vloček; Zvonivé zvuky rampouchů; Vánice atd.

sluchová a rytmizační cvičení. Nemalé zastoupení zde má také poslech říkanek a písniček a jejich následný rozbor a reprodukce dětmi.

Nácvik písni⁶⁵ a porozumění textu je nejvíce obsaženo ve složce *Estetika*. Důraz je také kladen na rozvíjení pěveckých dovedností, správné tvoření tónu a dostatečnou artikulaci při zpěvu. Zajímavým prvkem této oblasti je poznávání a rozlišování barev a tónů některých hudebních nástrojů.

Mezi *Praktické činnosti* patří jednotlivé školní akce s hudebním doprovodem.⁶⁶

Očekávané hudební výstupy ve ŠVP MŠ Tymákov jsou: „Vnímat hudbu, snažit se o vyjádření hudby pohybem, dětskými hudebními nástroji. Reprodukovat říkanku, písničku. Na základě zážitků tvořit – hudebně a dramaticky. Učit se nová slova a aktivně je používat. Správně vyslovovat, ovládat intonaci řeči. Naučit se z paměti krátké texty.“
(ŠVP MŠ Tymákov)

---

⁶⁵ Písničky uvedené v ŠVP MŠ Tymákov: Pod naším okýnkem; Šel zahradník do zahrady; Kočka leze dírou; My tři králové; Travička zelená; Když jsem já sloužil

⁶⁶ Konkrétní školní akce z Kroniky MŠ Tymákov: Čertovský rej 5. 12. 2013; Vánoční zpívání koled 12/2013; Maškarní bál 20. 2. 2014; Čarodějnický slet 29. 4. 2013; Zahradní besídka 19. 6. 2014

4 Hudební činnosti v MŠ Týmákov

V této části bakalářské práce se zaměřuji již na konkrétní hudební činnosti realizované v MŠ Týmákov.

4.1 Metodologie a cíle výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření jsem zvolila kombinaci kvalitativního⁶⁷ a kvantitativního⁶⁸ přístupu.⁶⁹ Z kvalitativního přístupu jsem ve svém výzkumu využila zúčastněné pozorování,⁷⁰ rozhovor⁷¹ a analýzu dokumentů.⁷² V kvantitativním přístupu se pak jedná o dotazník.⁷³

- Prostřednictvím jednorázového pozorování ve všech třídách MŠ (Sluníčka, Berušky, Žabky) uvedu příklady praktického využití hudebních činností v MŠ.
- Druhou výzkumnou metodou budou rozhovory se všemi učitelkami MŠ, které se zaměří na metody nácvičku písni a využívání hlasové hygieny.

---

⁶⁷ Kvalitativní přístup je „proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 17)

⁶⁸ Kvantitativní přístup je „(...) výběr jasně definovaných proměnných, sledování jejich rozložení v populaci a měření vztahu mezi nimi. Logické usuzování je v kvantitativním přístupu deduktivní: na počátku je existující teoretické tvrzení, které je na základě precizní operacionalizace převedeno do hypotéz a následně ověřováno. Výstupem výzkumu je ověření určité hypotézy či teorie. Takto provedený výzkum umožňuje zobecnění získaných výsledků a formulování obecně platných pravidel.“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 22)

⁶⁹ Tuto kombinaci charakterizuje Hendl (2005, s. 45) takto: „Výzkumníci stále častěji kombinují metody kvalitativního a kvantitativního výzkumu v jedné výzkumné akci. Snaží se tak využít výhody obou přístupů při řešení výzkumného problému. Mluvíme pak o používání smíšeného plánu výzkumu nebo o smíšené výzkumné strategii.“

⁷⁰ „Zúčastněné pozorování znamená takový druh pozorování, kdy sledujeme studované jevy přímo v prostředí, kde se odehrávají. Toto pozorování se nazývá zúčastněné proto, že dochází k interakci mezi výzkumníkem a pozorovanými účastníky výzkumu, i když badatel nezasahuje do výuky.“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 144)

⁷¹ „Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in – depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 159)

⁷² „Za dokumenty se považují taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum. Výzkumník se tedy zabývá tím, co je již k dispozici, ale musí to vyhledat.“ (Hendl, 2005, s. 204) Výhodou se stává to, že informace obsažené v dokumentu nejsou ovlivněny samotným výzkumníkem, neboť ten do nich nemůže zasahovat (Miovský, 2006).

⁷³ Dotazník je „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí (...) a je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů.“ (Gavora, 2000, s. 99)

- Další výzkumnou částí je dotazník. Ten si klade za cíl zjistit, které hudební činnosti ve třídě převažují a proč. Též upřesní informace získané z rozhovorů.
- Poslední výzkumnou metodou je analýza dokumentu, ve které zjistím, zda hudební činnosti korespondují se ŠVP MŠ Tymákov.

4.1.1 Stanovení hypotéz

V oblasti rozvržení jednotlivých činností na MŠ

- 1) Domnívám se, že nejvíce jsou ve třídách zastoupeny pěvecké činnosti a naopak nejméně, či úplně chybí instrumentální činnosti.

V oblasti pěveckých činností na MŠ

- 2) Domnívám se, že většina učitelek využívá špatné metody při nácviu písní a nezná zásady hlasové hygieny.

V kontextu se ŠVP MŠ Tymákov

- 3) Domnívám se, že hudební činnosti jsou v hudebně výchovné praxi více zastoupeny, než je patrné ze ŠVP MŠ Tymákov.

4.2 Pozorování

Ve svém výzkumném šetření jsem využila pozorování otevřené, zúčastněné, strukturované.⁷⁴ Pozorování bylo prováděno v přirozené situaci a pozorovaným objektem byli žáci a jejich učitelky v jednotlivých třídách MŠ Tymákov.

Pozorování jsem prováděla jednorázově ve dnech 31. 3. – 2. 4. 2014 ve všech třídách MŠ Tymákov. Při pozorováních bylo přítomno celkem 38 dětí. Učitelkám jsem dala za úkol, aby si v rámci řízené činnosti připravily aktivity spojené s hudbou. Konkrétní výběr jsem nechala zcela na nich. Během celé řízené činnosti jsem byla přítomna ve třídě. Většina dětí mě zná z mého předešlého působení v MŠ coby učitelky, takže u nich nebyl problém s nervozitou či strachem. Do činností jsem nijak nezasahovala, pouze jsem si dělala poznámky a fotografie.

---

⁷⁴ Otevřené pozorování – jedná se o takový druh pozorování, ve kterém pozorovaná skupina ví o tom, že je pozorována. Zúčastněné pozorování je druh pozorování, ve kterém je výzkumník přítomen v situaci, kterou pozoruje. Strukturované pozorování je pozorování s předem vymezenými zkoumanými jevy (Hendl, 2005).

Pozorování v Beruškách 31. 3. 2014

Třída Berušek je největší třídou ve staré budově. Jako jediná tamější třída vlastní klavír a Orffovy hudební nástroje. Zapsáno je tam 21 dětí ve věku 4 – 5 let. Při mém pozorování bylo přítomno 18 dětí. Ve třídě byla přítomna jedna učitelka a asistentka pedagoga.

Pro hudební činnost s dětmi si učitelka zvolila nácvik písně Čerešničky. Děti přišly ze svačiny a šly se hned postavit před klavír. Učitelka hrála píseň na klavír, asistentka pedagoga doplňovala píseň pohybovým ztvárněním. Nejprve dětem zahrála a zazpívala první sloku. Učitelka poté vždy odříkala část textu a společně s dětmi danou část zazpívala a zahrála. Po každé sloce si s dětmi vysvětlily obsah dané sloky a neznámá slova v textu. Celou píseň nakonec dvakrát zahrála a společně ji zazpívaly.⁷⁵ Asistentka pedagoga k písni přidávala pohybové ztvárnění dle obsahu textu. Děti se měly, například při frázi: *kdo vás najde, ten vás posbírá*, sklánět na zem a zase se napřimovat, jako když sbírají třešně ze země.

Shrnutí z pozorování

Před samotným nácvikem písně chyběla motivace dětí. Učitelka správně nejprve dětem zahrála a zazpívala ústřední melodii. Poté se děti po částech učily slova dohromady s melodií. Učitelka rovněž neopomíjela rozebírat s dětmi obsah daných slok a vysvětlovat jim neznámá slova v textu. Avšak pohybové ztvárnění bylo při zpěvu zcela nevhodné. Děti se měly několikrát při zpěvu shýbat k zemi (upozorňuji, že děti šly také zpívat bezprostředně po svačině) a nemohly tak správně dýchat a zpívat.

V rámci zásad pěveckých činností zde chybělo rozezpívání a hlasová hygiena. Učitelka začala hudební jednotku rovnou nácvikem nové písně, místo toho, aby si s nimi zazpívala již nějakou naučenou písničku. Děti se posléze spíše pohybovaly, než zpívaly. Byly také nesoustředěné, nemotivované k nácviku. Výběr písně rovněž nebyl vhodný. Píseň Čerešničky je v intervalu septimy. Pro tyto děti tudíž není vhodná (viz kap. 1.1.1.1, s. 15).

---

⁷⁵ Viz Příloha E – Obrázek E/1

Pozorování ve Sluníčkách 1. 4. 2014

Třída Sluníček se nachází v podkrovní místnosti ve staré budově. Učitelka má ve třídě k dispozici klávesy. Orffovy hudební nástroje zde nemají obsaženy, ale dle potřeb si je půjčují ze třídy Berušek. Ve třídě je zapsáno 18 tříletých dětí. Při mém pozorování bylo přítomno 10 dětí, řízenou činnost vedla jedna učitelka.

Pro hudební činnost s dětmi si učitelka zvolila nácvik písně *Vozilo se na jaře*. Před samotným nácvikem děti motivovala povídáním o počasí a zeptala se jich, zda znají nějakou písničku o sluníčku. Děti žádnou píseň neznaly, tak jim učitelka řekla, že „jednu takovou písničku se spolu naučíme a možná tak přivoláme to sluníčko, aby už vysvitlo“. Nejprve přečetla dětem celý text písně. Prostřednictvím hry na ozvěnu poté učila děti slova a připojila k tomu vytleskávání rytmu. Následně dětem pustila nahrávku písně na počítači, při které děti pouze poslouchaly. Poté si s dětmi sedla ke klávesám a jednou rukou zahrála melodii písně, sama však nezpívala.⁷⁶ Děti se zkoušely přidat, ale slova si nepamatovaly a bez zpěvu učitelky nevěděly, kdy mají zpívat. Nakonec opět v kroužku s učitelkou zpívali celou píseň a hráli rytmus písně pomocí Orffových nástrojů.⁷⁷

Shrnutí z pozorování

Učitelka správně začala motivací, aby děti o písničku projevíly zájem. Následně začala chybně učit děti slova samostatně od melodie, místo toho, aby jim nejdříve přehrála celou píseň. Při hře na klávesy hrála alespoň danou melodii jednou rukou, avšak sama píseň vůbec nezpívala. Děti bez zpěvu učitelky pochopitelně nevěděly, kdy se mají přidat a co zpívat. Nakonec děti sice dobře hrály rytmus Orffovými nástroji, ale píseň pouze odrecitovaly, stejně jako učitelka.

V rámci zásad pěveckých činností zde chybělo rozezpívání a hlasová hygiena. Děti při nácviku seděly na zemi, měly shrbená záda. V místnosti byl vydýchaný vzduch. Rovněž výběr písně nebyl pro děti vhodný. Píseň *Vozilo se na jaře* je v intervalu oktávy. Pro tříleté děti je tudíž zcela nevhodná (viz kap. 1.1.1.1, s. 15).

---

⁷⁶ Viz Příloha E – Obrázek E/2

⁷⁷ Viz Příloha E – Obrázek E/3

Pozorování v Žabkách 2. 4. 2014

Třída Žabek se nachází v KD v Tymákově. Ve třídě není klavír ani rytmické nástroje. Je zde zapsáno 15 předškoláků. Při mém pozorování bylo ve třídě přítomno 10 dětí, řízenou činnost vedla jedna učitelka.

V rámci hudební jednotky učitelka využila všechny složky hudebních činností (zpěv, hudebně pohybovou hru, poslech i instrumentální hru).

Nejprve si učitelka s dětmi zopakovala již naučenou pohybovou říkanku. Poté děti ve dvojicích vytleskávaly rytmus na dvě a na tři doby.⁷⁸ Následně si děti sedly na židle do kroužku a ťukáním kostiček o sebe hrály rytmus další již naučené říkanky. Poté učitelka přinesla fotografie jednotlivých hudebních nástrojů a s dětmi o nich hovořila. Rozlišovaly hudební nástroje a jejich typy (např. smyčcové, dechové, strunné atd.) dle jednotlivých obrázků. Též si s dětmi upřesňovaly, z čeho jsou nástroje vyrobeny (dřevo/kov).⁷⁹ Následně přiřazovaly k jednotlivým hudebním nástrojům hlasy zvířat (např. medvěd – basa; kočka – housle; myš – flétna).⁸⁰ Poté vždy učitelka ukázala jeden hudební nástroj a děti měly pohybem ruky naznačit, jak vysoko přibližně nástroj zní (např. basa – u země; housle – nad koleny; flétna – nad hlavou).⁸¹ Též hovořily o notovém zápisu a zkoušely nakreslit houslový klíč.⁸² Následně dětem učitelka pustila z CD již naučenou píseň. Děti zároveň při poslechu také zpívaly. Rádio se v předposlední sloce zaseklo, tak učitelka dozpívala píseň s dětmi sama bez doprovodu. Poslední aktivitou bylo pohybové ztvárnění s pentlemi na poslech reprodukované písně. Děti nejprve tančily dle učitelky a posléze se samy improvizovaně pohybovaly do rytmu písně.⁸³

Shrnutí z pozorování

Učitelka velmi vhodně zařadila do hudební jednotky všechny typy hudebních aktivit. Chyběla zde ale motivace dětí pro jednotlivé činnosti a vzájemná provázanost mezi jednotlivými aktivitami. Ve třídě sice chybí hudební nástroj, ale učitelka jej účelně nahrazuje jinými prostředky.

V rámci zásad pěveckých činností zde chybělo rozezpívání.

---

⁷⁸ Viz Příloha E – Obrázek E/4

⁷⁹ Viz Příloha E – Obrázek E/5

⁸⁰ Viz Příloha E – Obrázek E/6

⁸¹ Viz Příloha E – Obrázek E/7

⁸² Viz Příloha E – Obrázek E/8

⁸³ Viz Příloha E – Obrázek E/9

4.3 Rozhovory s učiteli

Ve svém výzkumném šetření jsem využila metodu polostrukturovaného rozhovoru se sedmi připravenými otázkami.⁸⁴ Rozhovor jsem uskutečnila se všemi čtyřmi učitelkami z MŠ Tymákov. Učitelky byly předem uvědomeny o plánovaném interview. Pro záznam odpovědí jsem využila zápis, nahrávací zařízení jsem neměla k dispozici.

Rozhovory s učitelkami se uskutečnily v MŠ Tymákov 4. 6. 2014, v době poledního klidu. Děti tedy spaly a na rozhovory jsme tak měly dostatek času a klidu.⁸⁵ Získané odpovědi z rozhovorů zde následně blíže popíši.

Nejprve jsem se každé učitelky zeptala, *jakou věkovou kategorii dětí vyučují*. Ve staré budově MŠ Tymákov je jedna učitelka u nejmladších dětí, dvě učitelky (včetně ředitelky MŠ Tymákov) jsou v jedné třídě u starších dětí. Poslední učitelka je v jiné budově s předškolními dětmi.

Tabulka 1- Učitelky a děti (věk)

Učitelka A	Nejmladší děti (Sluníčka)
Učitelka B (ředitelka MŠ)	Starší děti (Běrušky)
Učitelka C	
Učitelka D	Předškolní děti (Žabky)

Druhá otázka byla, *zda mají učitelky na třídě zhotovený třídní plán*,⁸⁶ *popř. jaké jsou v něm obsaženy hudební činnosti*. U této otázky se učitelky dostaly do rozporu v odpovědích. Učitelka A odpověděla, že ve třídě mají třídní plán a jednotlivé hudební činnosti jsou v něm obsaženy. Následně při druhém rozhovoru mi učitelka B tuto odpověď vyvrátila a sdělila mi, že v MŠ Tymákov žádné třídní plány zpracované nejsou. Též uvedla, že jednotlivé integrované bloky jsou v MŠ zpracovány již

⁸⁴ Rozhovor dělíme na strukturovaný, nestrukturovaný a polostrukturovaný. „*Strukturované interview znamená, že otázky a alternativy odpovědí jsou pevně dány. (...) Nestrukturované interview umožňuje úplnou volnost odpovědí. (...) Kompromisem mezi těmito dvěma možnostmi je polostrukturované interview, u kterého se respondentovi nabídnou alternativy odpovědí, ale potom se ještě od respondenta žádá objasnění anebo vysvětlení.*“ (Gavora, 2000, s. 111)

⁸⁵ Viz Příloha F - seznam připravených otázek k rozhovorům

⁸⁶ Třídní vzdělávací plán (TVP) je „*plán, který ze Školního programu sice vychází, ale který je rozpracován, upraven a naplňován ve vztahu ke konkrétní třídě dětí. TVP není ucelený a písemně zpracovaný dokument (jako je ŠVP), ale otevřený pracovní plán pedagoga, který je vytvářený, resp. dotvářený, postupně.*“ (Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy, 2005, s. 18)

v samotném ŠVP MŠ Tymákov.⁸⁷ Učitelka C též odpověděla negativně. Učitelka D na tuto otázku odpověděla, že v její třídě má zpracovaný svůj třídní plán. Zpracovala si ho v kontextu s ŠVP MŠ Tymákov a s ohledem na kalendářní věk dětí ve své třídě, avšak nezávisle na ředitelce MŠ Tymákov. Učitelka uvedla, že hudební činnosti v jejím třídním plánu korespondují s hudebními činnostmi v ŠVP MŠ Tymákov.

Třetí otázka zněla, *zda se učitelky při zařazování hudebních aktivit do výuky řídí ŠVP MŠ Tymákov*. U této otázky všechny učitelky odpověděly kladně.

Čtvrtá otázka byla, *zda učitelky praktikují i jiné hudební aktivity než ty, co jsou ve ŠVP MŠ Tymákov*. Pouze učitelka A mi na tuto otázku odpověděla negativně. Ostatní učitelky se shodly, že si samy vyhledávají přídatné aktivity k aktuálním probíhajícím tématům a doplňují tak hudební činnosti uvedené v ŠVP MŠ Tymákov.

Pátá otázka zněla, *které hudební činnosti (z hlediska rozdělení hudebních činností) učitelky využívají nejvíce, a které nejméně*. U této otázky se též všechny učitelky shodly, neboť odpověděly, že nejvíce využívají hudebně pohybové činnosti. Poté dvě učitelky (A, D) doplnily, že nejméně využívají poslechové činnosti (poslech a rozbor hudebních skladeb). Zbylé dvě učitelky (B, C) se shodly, že nejméně jsou u nich ve třídě zastoupeny instrumentální činnosti.

Šestá otázka zněla takto: *Jaké hudební nástroje (+ rádio, PC) máte obsaženy ve třídě?* Učitelka A na otázku odpověděla, že má ve třídě klávesy a Orffovy nástroje si půjčuje dle potřeby ze třídy berušek. Také uvedla, že má k dispozici počítač, pro přehrávání písní z internetu. Dvě učitelky (B, C) odpověděly, že mají ve třídě klavír a Orffovy hudební nástroje. Také uvedly, že mají ve třídě rádio, které využívají k poslechu písní na CD. Učitelka B následně doplnila, že ve třídě jsou též k dispozici flétny, které se ale nevyužívají. Učitelka D na otázku odpověděla, že nemá k dispozici žádné hudební nástroje (vyučuje v nové třídě v KD Tymákov, proto uvedla, že si půjčuje Orffovy nástroje ze staré budovy pouze ojedinele). Učitelka D však využívá rádio a počítač k poslechu písní. Též vyhledává a využívá jiné předměty k instrumentální hře. Dle jejích slov: *„hrajeme s tím, co máme po ruce – vařečky, hrnečky, kostičky, atd..“*

---

⁸⁷ Po této odpovědi jsem se opětovně zeptala učitelky A, zda má ve třídě zhotovený třídní plán. Učitelka posléze upřesnila, že třídní plán jako takový vlastně zpracovaný nemá. Ukázalo se, že třídním plánem měla na mysli ŠVP MŠ Tymákov.

Poslední otázka zněla, *jak učitelky s dětmi nacvičují novou píseň*. Učitelka A na otázku odpověděla, že nejdříve děti motivuje dle aktuálního tématu, poté jim pustí nahrávku na CD. Následně děti učí text samostatně od melodie. Učitelka A doplnila, že k tomu připojuje vytleskávání rytmu. Nahrávku poté pouští po částech stále dokola a zpívá společně s dětmi dané úseky. Dvě učitelky (B, C) se shodly v jednotlivých bodech nácviku. Nejprve zjistí obtížnost písně - zda je píseň pro děti vhodná. Posléze dětem zahrají píseň na klavír (ale k tomu doplňují, že pokud mají nahrávku písně na CD, tak píseň pouze pouští z rádia, na klavír ji již nehrají). Poté se děti učí píseň po částech. Nejdříve si musí zapamatovat ústřední melodii a potom se učí jednotlivé sloky. Obě učitelky se shodly, že pokud je píseň pro děti úplně nová, tak děti nejdříve učí text samostatně a poté až současně s melodií. Nakonec uvedly, že si s dětmi vysvětlují neznámá slova v textu a často spojují zpěv s pohybovým ztvárněním. Učitelka D, kvůli absenci hudebních nástrojů, používá nejdříve reprodukováný poslech písně z rádia. Pokud nemá k dispozici nahrávku dané písně, pouze sama předzpívává a využívá k tomu malou dětskou hudební hračku s několika klávesami. Říká: *„je to teda skoro směšný no, ale vždycky jim alespoň zahraju první tóny pro lepší chycení se“*. Po poslechu písně si s dětmi řeknou, zda je píseň pomalá nebo rychlá, komu je určena atd. Poté učitelka D učí děti samostatně slova bez melodie pomocí hry na ozvěnu. Dle ní následně po částech zpívají danou píseň a často jí také spojují s pohybem. Učitelka D také nezapomíná na vysvětlení obtížných slov v textu.

Shrnutí rozhovorů

Z rozhovorů jsme se dozvěděly, že všechny učitelky se při zařazování hudebních činností do výuky řídí hudebními aktivitami uvedenými v ŠVP MŠ Tymákov a většina z nich si k tomu sama vyhledává přídatné hudební činnosti dle aktuálního tématu.

Rozhovory nám dále potvrdily informace získané z pozorování, tj. že většina učitelek nevyužívá hlasovou hygienu a využívá špatné metody při nácviku písní. Před nácvikem se s dětmi nerozezpívávají, slova následně učí odděleně od melodie. Potvrdila se nám tak hypotéza č. 2 (tj. *Domnívám se, že většina učitelek využívá špatné metody při nácviku písní a nezná zásady hlasové hygieny.*).

4.4 Dotazník

Ve svém dotazníku jsem využila všechny typy otázek.⁸⁸ Otázek je celkem 16. Z toho 3 otázky jsou uzavřené, 2 otázky jsou dichotomické. Polouzavřená otázka je 1 a otevřených otázek je 8. Poslední 2 otázky tvoří tzv. škálované otázky.

Dotazník je zpracován v elektronické podobě. Učitelky jsem předem informovala o připraveném dotazníku a o jeho stručném obsahu. Všem učitelkám jsem poskytla kontakt na mě, pro vysvětlení případných nejasností v dotazníku. Nikdo z nich této možnosti nevyužil. Všechny učitelky odpověděly na všechny otázky v dotazníku.⁸⁹ Odpovědi z dotazníku zde následně blíže popíši.

První otázka zněla takto: *Máte ráda hudbu? Věnujete se ráda v MŠ hudebním aktivitám?* Všechny učitelky na tyto dvě otázky odpověděly kladně.

Druhá a třetí otázka se týkala *počtu a věkové kategorie dětí*, které učitelky vyučují. Odpovědi shrnuji v následující tabulce.

Tabulka 2 – Učitelky a děti (věk, počet dětí)

Učitelka A	18 nejmladších dětí (Sluníčka)
Učitelka B (ředitelka MŠ)	21 starších dětí (Berišky)
Učitelka C	
Učitelka D	15 předškolních dětí (Žabky)

Čtvrtá otázka zněla, zda se učitelky *vzdělávají v oblasti hudební sféry, a kde hledají informace*. Na tuto otázku pouze učitelka B odpověděla negativně. Dvě učitelky (A, D) odpověděly, že si informace hledají v knihách. Učitelka C uvedla, že se vzdělává z internetu.

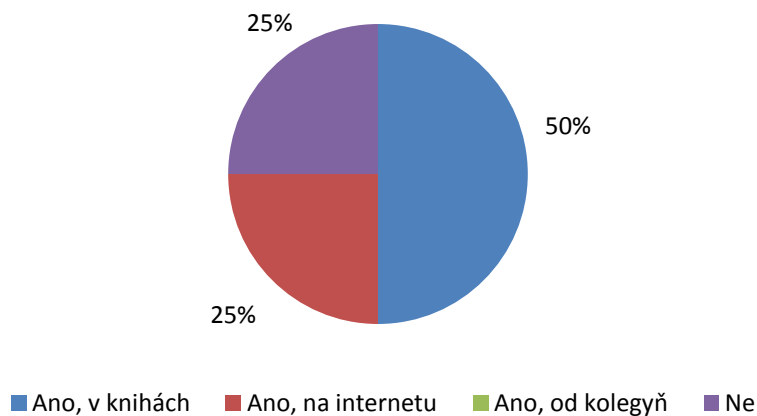
---

⁸⁸ Dotazník je složen z otázek různého charakteru (Gavora, 2000). Otázky dělíme dle stupně otevřenosti na: uzavřené, polouzavřené a otevřené. U uzavřené otázky respondent volí jednu z nabízených variant odpovědi. Pokud jsou respondentovi nabízeny dvě protichůdné volby (ano / ne), jedná se o otázku dichotomickou. Polouzavřené otázky nejprve respondentovi nabídnou alternativní odpověď, poté ještě žádají objasnění prostřednictvím otevřené otázky. Otevřené otázky dávají respondentovi prostor pro vlastní odpověď. Kromě těchto otázek můžeme v dotazníku najít i tzv. škálované otázky. „*Škálování se uskutečňuje různými druhy posuzovacích škál. Posuzovací škála je nástroj, který umožňuje zjišťovat míru vlastnosti jevu nebo jeho intenzitu. Posuzovatel vyjadřuje svoje hodnocení určením polohy na škále.*“ (Gavora, 2000, s. 88)

⁸⁹ Viz Příloha G - seznam otázek z dotazníku

graf 1

Graf 1 - Vzděláváte se v oblasti hudební sféry? Kde hledáte informace?

Pátá otázka byla, zda učitelky *hrají na nějaký hudební nástroj, a zda ho využívají v MŠ*. Tři učitelky uvedly (A, B, C), že využívají hru na klavír. Učitelka D odpověděla, že hraje na housle, ale v MŠ hru na housle nevyužívá.

Šestá otázka zněla takto: *Zpíváte dětem při nácvičku písni? Myslíte si, že zpíváte intonačně přesně?* Všechny učitelky odpověděly kladně na první otázku. Avšak pouze jedna učitelka (D) poté uvedla, že zpívá intonačně přesně. Ostatní učitelky si myslí, že nezpívají intonačně přesně.

graf 2

Graf 2 - Zpíváte dětem při nácviu písni? Myslíte si, že zpíváte intonačně přesně?

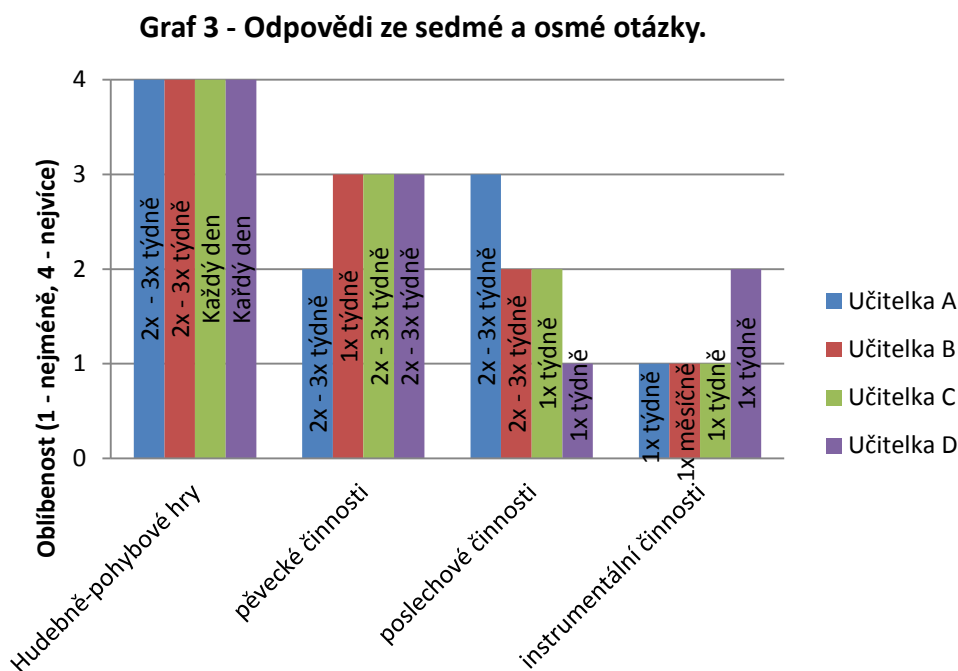

Sedmá otázka se týkala *oblíbenosti jednotlivých hudebních činností*. Učitelky měly seřadit hudební činnosti od nejoblíbenějších. Všechny učitelky se shodly, že nejraději využívají hudebně pohybové hry. Učitelka D uvedla, že nejméně oblíbené má poslechové činnosti. Ostatní učitelky se shodly na nejméně oblíbených hudebních činnostech, tj. instrumentálních činnostech.

U osmé otázky měly učitelky uvést, *jak často se s dětmi věnují hudebním aktivitám*. Pouze dvě učitelky (C, D) uvedly, že s dětmi vykonávají hudební činnosti, tj. hudebně pohybové hry každý den. Tři učitelky odpověděly, že všechny hudební činnosti praktikují alespoň v rámci každého týdne. Pouze učitelka B uvedla, že instrumentální činnosti zařazuje do výuky jednou za měsíc.

Odpovědi z předchozích dvou otázek shrnuji v následujícím grafu.

graf 3

Devátá otázka zněla takto: *Uvedte prosím příklad pěveckých činností, které s dětmi praktikujete.* Učitelka A uvedla pouze názvy písní, tj. Prší, prší, Travička zelená, Skákal pes, Pod naším okýnkem, Pec nám spadla, Měla babka, Vozilo se na jaře, Utíkej Káčo. Učitelka B odpověděla: „*je toho hrozně moc, co s dětmi zpíváme, většinou k písničkám vymýšlíme různé pohyby*“. Učitelka C uvedla, že zařazuje do výuky písň k tématu, dle ŠVP MŠ Tymákov. Učitelka D odpověděla, že v pěvecké výuce klade důraz na intonaci prostřednictvím hry na ozvěnu, kdy děti opakují tóny či krátkou předzpívanou melodii. Následně doplnila, že s dětmi zpívá známé písň na danou slabiku „*např. la, mo, si apod*“. Také uvedla, že využívá „*melodizování jednoduchých říkadel*“.

Desátá otázka zněla takto: *Uvedte prosím příklad hudebně pohybových her, které s dětmi praktikujete.* Učitelka A uvedla pouze názvy hudebně pohybových her, tj. Měla babka, Pásla ovečky, Zajíček v své jamce, Zlatá brána, Kolo kolo mlýnský. Učitelka B na otázku odpověděla takto: „*tancujeme při poslechu písní, nebo používáme předlohu na videu*“. Učitelka C uvedla, že zařazuje do výuky hudebně pohybové hry k tématu dle ŠVP MŠ Tymákov. Učitelka D uvedla konkrétní hudebně pohybové hry,

kteří s dětmi praktikuje, tj. Zlatá brána, Had leze z díry, Červený šátečku, Zajíček v své jamce; Hlava, ramena, kolena apod. Následně doplnila, že zapojuje: „*pohybové ztvárnění k jednotlivým říkankám; ztvárnění hudby pohybem, tancem, gesty; dramatizace textů písní; improvizace na hudbu s využitím šátků, pentlí, švihadel.*“

Jedenáctá otázka se týkala *poslechových činností a jejich využití v praxi učitelek*. Učitelka A rovněž uvedla název poslechové skladby, tj. Vivaldi – Čtyři roční období. Následně upřesnila, že s dětmi k poslechu skladby připojuje tanec se šátky dle pocitů dětí. Také uvedla, že využívá k poslechu relaxační hudbu, při které děti odpočívají. Učitelka B na otázku odpověděla: „*neumím odpovědět.*“⁹⁰ Učitelka C uvedla (stejně jako u předchozích dvou otázek), že s dětmi využívá poslech reprodukováné hudby k tématu dle ŠVP MŠ Tymákov. Učitelka D uvedla názvy poslechových písní, tj. Červený šátečku, Měla babka, Kalamajka, Já mám koně apod. Též upřesnila, že v rámci poslechu s dětmi využívají přidavné aktivity, tj. ilustrace k písním; poslech různých zvuků věcí a zvířat – nápodoba pohybem. Také následně uvedla, že s dětmi při poslechu rozlišují: „*o čem se v písni zpívá; určování jednotlivých nástrojů v písni; využívání kontrastů (pomalé/rychlé, hluboké/vysoké, potichu/nahlas, ukolébavka/pochod).*“

Dvanáctá otázka se týkala posledních, tj. *instrumentálních činností a jejich praktického využití ve výuce*. Učitelka A na tuto otázku odpověděla, že s dětmi využívá ozvučná dřívka a prsty.⁹¹ Dvě učitelky (B, C) pouze uvedly, že s dětmi využívají rytmické nástroje. Učitelka D odpověděla, že využívá k instrumentální hře kostky, bubínky a chrastidla, jejichž prostřednictvím děti hrají doprovody k písním a učí se tak vytvářet rytmus. Též doplnila, že k tomu připojuje nápodobu hry na hudební nástroje.

Třináctá otázka byla, zda učitelky *znají zásady hlasové hygieny*. Na tuto otázku odpověděla kladně pouze učitelka D. Ostatní učitelky uvedly, že zásady hlasové hygieny neznají.

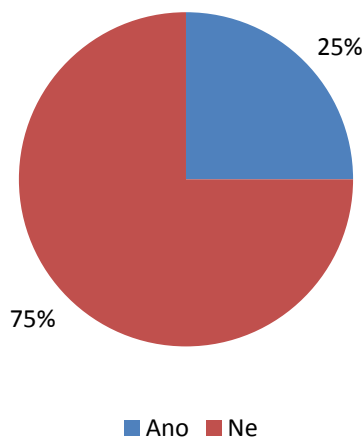
---

⁹⁰ U osmé otázky však učitelka B uvedla, že s dětmi poslechové činnosti praktikuje dvakrát až třikrát týdně. Na mou opětovnou nabídku vysvětlení případných nejasností učitelka B nereagovala.

⁹¹ Učitelka A posléze ústně doplnila, že využívá hru na tělo.

graf 4

Graf 4 - Znáte zásady hlasové hygieny?

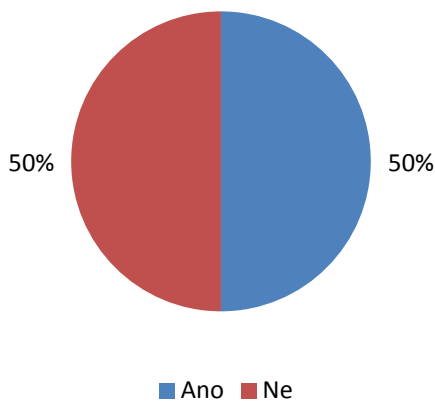

Čtrnáctá otázka souvisela s předchozí otázkou, tj. *které zásady hlasové hygieny učitelky používají*. V kontextu s předchozí otázkou a jejími odpověďmi, odpovídala pouze učitelka D. Učitelka uvedla, že využívá tyto zásady: „*nepřetěžovat hlas, správně dýchat, nekřičet, hlas zbytečně nezvyšovat, rozezpívat se.*“

Patnáctá otázka zněla takto: *Myslíte si, že hudební aktivity jsou ve Vaší třídě zastoupeny dostatečně?* Na tuto otázku odpověděly dvě učitelky (B, D) kladně a dvě učitelky (A, C) záporně.

graf 5

Graf 5 - Myslíte si, že hudební aktivity jsou ve Vaší třídě zastoupeny dostatečně?

Šestnáctá (poslední) otázka souvisela s předchozí otázkou. *Pokud na předchozí otázku učitelky odpověděly negativně, měly v této otázce doplnit, co by chtěly v hudebních činnostech změnit či zlepšit.* Učitelka A odpověděla, že by se chtěla: „více zaměřit na častější zařazování hudebních aktivit, zdokonalit se samostudiem a příklady na internetu.“ Učitelka B (v kontextu s předchozí odpovědí) neodpovídala. Učitelka C uvedla, že je třeba více začlenit hudební výchovu do ŠVP MŠ Tymákov. Učitelka D na předchozí otázku odpověděla kladně, avšak na tuto otázku poté uvedla, že v její třídě chybí hra na hudební nástroj.

Shrnutí odpovědí

Ze získaných odpovědí lze vyvrátit hypotézu č. 1 (tj. *Domnívám se, že nejvíce jsou ve třídách zastoupeny pěvecké činnosti a naopak nejméně, či úplně chybí instrumentální činnosti.*), neboť učitelky uvedly, že v hudebně výchovné praxi nejvíce využívají hudebně pohybové hry. Pěvecké činnosti skončily v rámci škály oblíbenosti na druhém místě. Domnívala jsem se, že nejméně budou v praxi zastoupeny instrumentální činnosti, avšak výzkum potvrdil, že učitelky nejméně využívají instrumentální i poslechové činnosti. Většina učitelek též uvedla, že hudební činnosti v jejich třídách nejsou dostatečně zastoupeny, a tudíž by se chtěla do budoucna více zdokonalovat v oblasti hudebně výchovné práce.

4.5 Analýza dokumentů

Analýzu dokumentů jsem využila při hledání informací ve Školním vzdělávacím plánu v MŠ Tymákov a při následném zjišťování korespondence vykonávaných hudebních činností s uvedenými hudebními činnostmi v ŠVP MŠ Tymákov.

Hudební činnosti jsou v ŠVP MŠ Tymákov uvedeny pouze jako příklady konkrétních hudebních aktivit, které ale nejsou spojovány s věkem dětí. Proto je obtížné určit, zda informace získané z výzkumného šetření jsou v souladu se ŠVP MŠ Tymákov.

V kontextu s výše uvedenými informacemi ze ŠVP MŠ Tymákov (viz kap. 3. 2 s. 30) lze říci, že praktické činnosti vykonávané v MŠ korespondují s těmi teoretickými v ŠVP MŠ Tymákov. Též nám to potvrzují rozhovory, ve kterých všechny učitelky uvedly, že zařazují hudební činnosti dle ŠVP MŠ Tymákov. Zároveň upřesnily, že si

samy vyhledávají další hudební aktivity dle probíraných témat. Tato tvrzení nám tudíž verifikují hypotézu č. 3 (tj. *Domnívám se, že hudební činnosti jsou v hudebně výchovné praxi více zastoupeny, než je patrné ze ŠVP MŠ Tymákov.*).

Závěr z výzkumných šetření

Prostřednictvím výše uvedených výzkumných metod jsme zde přiblížili hudebně výchovnou práci v MŠ Tymákov. Ze tří hypotéz, které jsme si na začátku praktické části stanovili, se nám potvrdily pouze dvě. Jedna hypotéza byla vyvrácena.

Dle mého úsudku není hudebně výchovná práce na MŠ Tymákov vyhovující. Domnívám se, že příčinou je nedostatečné zastoupení hudebních složek v ŠVP MŠ Tymákov.⁹² Svoji roli hraje též skutečnost, že většina učitelek nezná jednotlivé zásady a metody při výuce hudební výchovy na MŠ.

Dle mého názoru je třeba, aby učitelky více zapojovaly hudební činnosti (zejména poslechové a instrumentální činnosti) do výchovné práce MŠ. Doporučuji, aby se učitelky též vzdělávaly v oblasti hudebně výchovné práce.

---

⁹² Ředitelka MŠ Tymákov 24. 6. 2014 uvedla, že ŠVP MŠ Tymákov je dle norem v RVP PV (2004) nevyhovující a bude se tudíž o letních prázdninách předělávat.

Závěr

Tato bakalářská práce je zaměřena na analýzu hudebních činností dětí předškolního věku a na jejich praktické využití v konkrétní MŠ, tj. MŠ Tymákov.

V této oblasti mám již určité zkušenosti díky své dvouleté praxi učitelky v MŠ. Většinu aktivit, které zde popisuji, jsem s dětmi za své praxe provozovala, získané zkušenosti pro mě byly dobrým základem při psaní.

Během zpracovávání tohoto textu jsem se několikrát potýkala s tím, že zvolené téma je příliš obsáhlé. Často jsem musela přistoupit k razantnímu zkrácení textu, aby práce odpovídala požadovanému formátu. V současné době vím, že by bylo lepší zaměřit se pouze na jednu oblast hudebních činností v MŠ Tymákov.

Tato práce a její zpracování je pro mě velkým přínosem v rámci mého profesního i soukromého života. Jejím prostřednictvím jsem se setkala s mnoha činnostmi, které jsem z hudebně výchovné práce neznala, nebo jsem je při práci s dětmi opomíjela. Znalosti, které jsem nabyla při vytváření tohoto textu, budu moci uplatnit jak ve své praxi v MŠ, tak i v rámci výchovy své dcery.

Tato bakalářská práce mě také naučila lépe pracovat s odbornou literaturou, výzkumné šetření pro mě bylo novou a přínosnou zkušeností.

Ve výzkumném šetření jsme zjistili, že mnoho věcí v hudební výchově MŠ Tymákov by bylo třeba zlepšit či změnit. Proto tuto bakalářskou práci poskytnu pedagogům v MŠ Tymákov jako částečnou reflexi jejich praxe a zároveň podklad pro případné změny v jejich hudebně výchovné práci.

Resumé

Tato bakalářská práce ve své teoretické části vymezuje hudební činnosti z hlediska jejich zastoupení v hudebně výchovné práci v mateřských školách. Hudební činnosti jsou zde uváděny do kontextu s hudebním vývojem předškoláků. Dále je zde představena konkrétní MŠ, tj. MŠ Tymákov.

Praktická část je zaměřena na hudebně výchovný proces v MŠ Tymákov. Hudební činnosti v MŠ Tymákov jsou zde popsány v návaznosti na obsah teoretické části.

Cílem této práce je zjistit, do jaké míry jsou jednotlivé hudební činnosti v hudebně výchovné práci MŠ Tymákov praktikovány.

Cizojazyčné resumé

This bachelor thesis in the theoretical part specify musical activities in terms of their representation in the musical education in kindergartens. Musical activities are define in the kontext with musical development of preschool children. There is also introduced concrete kindergarten, i.e. the kindergarten Tymákov.

The practical part is focused on the musical education proces in the kindergarten Tymákov. Musical activities are desribed in the kontext with kontent of theoretical part.

The aim of this thesis is to clarify the extent to which individual musical activities in the musical education kindergarten Tymákov are practiced.

Seznam použité literatury

- BURSOVÁ, Marta. *Kompenzační cvičení: uvolňovací, posilovací, protahovací*. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-0948-2.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido - edice pedagog. literatury, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- HÁLA, Bohuslav a Miloš SOVÁK. *Hlas - řeč - sluch: základní věci z fonetiky a logopedie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.
- JANOVSKÁ, Jena. *Hudebně pohybová výchova*. Plzeň: Pedagogické centrum Plzeň, 1995.
- KODEJŠKA, Miloš a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební výchova dětí předškolního věku I.: Hudební schopnosti*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-7066-035-X.
- KODEJŠKA, Miloš. *Hudební výchova dětí předškolního věku II.: Hudební prostředí v rodině a mateřské škole*. Praha: Univerzita Karlova, 1991. ISBN 80-7066-488-6.
- KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-729-0080-3.
- KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-437-0.
- KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-306-4.
- LÍŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.
- LÍŠKOVÁ, Marie. *Zpíváme si sděťmi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0855-8.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- OLING, Bert a Heinz WALLISCH. *Encyklopedie hudebních nástrojů*. Překlad Jiřina Holeňová. Čestlice: Rebo, 2004. ISBN 80-723-4289-4.
- RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3675-431.
- SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. Praha: Supraphon, 1974.

- SEDLÁK, František. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Supraphon, 1989. ISBN 80-705-8073-9.
- SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby I.: Hudební schopnosti a jejich rozvoj*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.
- SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby II*. Praha: SPN, 1986.
- SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: Učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-20587-9.
- SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003. ISBN 80-7043-261-6.
- SMOLKA, Jaroslav. *Malá encyklopedie hudby*. Praha: Supraphon, 1983. ISBN 02-184-83.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.
- TICHÁ, Alena. *Hlasová výchova v dětském sboru: prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a porad. středisko pro kulturu, 2004. ISBN 80-7068-186-1.
- TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.
- VRCHOTOVÁ-PÁTOVÁ, Jarmila. *Didaktika zpěvu pro sólisty, sborové pěvce a budoucí pěvecké pedagogy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002. ISBN 80-708-2842-0.
- VYSLOUŽIL, Jiří. *Hudební slovník pro každého: Díl 1*. Vizovice: Lipa--A.J. Rychlík, 1995. ISBN 80-901199-0-5.
- ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSKÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 80-04-24939-6.

Seznam internetových zdrojů

Citace. com [online]. 2004 - 2014 [cit. 2014-06-10]. Dostupné z:

<http://www.citace.com/>

KREJČOVÁ, Alena. *MŠ Tymákov* [online]. 2014 [cit. 2014-06-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.mstymakov.cz/>

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy* [online]. 2005 [cit. 2014-06-01]. Dostupné z WWW:

http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-MS.pdf

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. 2004 [cit. 2014-06-01]. Dostupné z WWW: [http://www.vuppraha.cz/wp-](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)

[content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf](http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)

Ostatní zdroje

ŠVP MŠ Tymákov (2013)

Seznam tabulek

Tabulka 1- Učitelky a děti (věk)	38
Tabulka 2 – Učitelky a děti (věk, počet dětí).....	41

Seznam grafů

graf 1	42
graf 2	43
graf 3	44
graf 4	46
graf 5	46

Přílohy

Seznam příloh

Příloha A - doporučený výběr písní	ii
Příloha B – příklad dřívější a dnešní přípravy HV v MŠ (z publikace Liškové, 2006, s. 4 – 5)	iv
Příloha C – fotografie budovy MŠ Tymákov	v
Příloha D – ukázka části ŠVP MŠ Tymákov	vi
Příloha E – fotografie z pozorování	viii
Obrázek E/1: Pěvecká činnost ve třídě Berušek (J.W.)	viii
Obrázek E/2: Pěvecká činnost ve třídě Sluníček (J.W.).....	viii
Obrázek E/3: Rytmická činnost ve třídě Sluníček (J.W.)	ix
Obrázek E/4: Rytmická činnost ve třídě Žabek (J.W.)	ix
Obrázek E/5: Fotografie hudebních nástrojů ve třídě Žabek (J.W)	x
Obrázek E/6: Tóny hudebních nástrojů dle hlasů zvířat ve třídě Žabek (J.W.)	x
Obrázek E/7: Tóny hudebních nástrojů a jejich výška ve třídě Žabek (J.W.)	xi
Obrázek E/8: Kresba houslového klíče ve třídě Žabek (J.W.).....	xi
Obrázek E/9: Taneční improvizace ve třídě Žabek (J.W.).....	xii
Příloha F – seznam připravených otázek k rozhovorům.....	xiii
Příloha G – seznam otázek z dotazníku s. xiv – xvii (datum: 9. 4. 2014, počet respondentů: 4)	xiv

Příloha A - doporučený výběr písní

Název písničky	tónový rozsah	vhodná tónina
	tři tóny	
Houpy, houpy		D
Halí, belí		E, F, D
Kampak, kukačko		D, C
	čtyři tóny	
Já mám malovanou vestu		D
Kováři, kováři		A
Pod naším okýnkem		C
Zlatá brána		C
	pět tónů	
Běží liška k Táboru		D
Cib, cib, cibulěnka		D
Holka modrooká		A
Já ne, já ne, to ty, to ty		A
Když jsem jel do Prahy pro hrách		C, D
Maličká su		E
Nestarej se ženo má		E
Ovčáci, čtveráci		D
Pec nám spadla		C
Proto jsem si kanafasku		D
Rybička maličká		C
Řekni, řekni, řekni jí		D, C
Sedí liška pod dubem		D
Skákal pes		C, D
Spi, Janíčku, spi		D
Šel tudy, měl dudy		D
Travička zelená		D
To je zlaté posvícení		D
Už je to uděláno		D

Název písničky	tónový rozsah	vhodná tónina
	šest tónů	
Kočka leze dírou		C, D
Okolo Frýdku		C, D
Proto jsem si kanafasku		D, Es
Prší, prší		C
Stojí vrba košatá		D
Šel zahradník do zahrady		E
Tancovala žízala		D
Uvázali krávu		C
	sedm tónů	
Adámku náš		D
Běžel tudy zajíček		F, G
Čížečku, čížečku		F, G
Kalamajka mik, mik, mik		A
Na tý louce zelený		C
Pásla ovečky		A
	osm tónů	
Hajha husy ze pšenice		C
Já jsem malý mysliveček		C
Já jsem muzikant		F
Já mám koně		F
Komáři se ženili		C
Na Bílé hoře		F
Nepudu domu		F
Šla Nanyinka do zelí		C
Tluče bubeníček		C

Obrázek 1: Doporučený výběr písní z publikace Liškové (2006, s. 26 – 27)

Příloha B – příklad dřívější a dnešní přípravy HV v MŠ (z publikace Liškové, 2006, s. 4 – 5)

Dříve: Zpěv písně (Na tý louce zelený)

- „*dbáme na intonační čistotu, dbáme na vhodné dechové fráze, dbáme na správnou artikulaci, seznámení s třídobým taktem, propojení zpěvu s pohybem, propojení zpěvu s hrou na nástroje*“
- další mimohudební činnosti např. jednotlivá zvířata, barvy z louky atd.

Dnes: Jarní louka

- „*zpěv ptáků (poznávání přírodních zvuků z CD), létání hmyzu, (...), ranní rosa (instrumentální improvizace)*“
- další mimohudební činnosti např. let motýla – grafomotorické cvičení, barva hlasu – malba atd.
- na louce se může: skákat jako zajíc, tančit jako lesní víly atd.
- vyhledávání zvířat z louky v encyklopedii
- písničky vhodné k louce (Na tý louce zelený, Travička zelená)
- poslech skladeb s přírodní tematikou

Příloha C – fotografie budovy MŠ Tymákov

Obrázek 2: Budova MŠ Tymákov (foto z kroniky MŠ Tymákov)

Příloha D – ukázka části ŠVP MŠ Tymákov

Září: Vítejte po prázdninách

Podtéma: Těšíme se do školky

To je naše třída, naše školka

Moji kamarádi

Hrajeme si a učíme se spolu

Charakteristika a záměry bloku

Seznámíme se s prostředím třídy a mateřské školy, s věcmi kolem nás, s předměty denní potřeby, s hračkami a jejich umístění

Seznámíme se jmény dětí, učitelek, zaměstnanců školy

Snažíme se o sjednocení dětského kolektivu po prázdninách - společně stanovíme pravidla ohledně soužití dětí a dodržováním pravidel umožňujeme vytvářet pohodové a radostné prostředí ve třídě, vzájemnou spolupráci, respektování se navzájem, pomoc mladším a slabším

Pro upevnění vztahů dáváme dětem co největší prostor ke hře

Zdůrazníme pravidla chování jeden k druhému a k dospělému- pozdrav, poděkování, prosba

Stanovíme režim ohledně udržování pořádku a osobní hygieny, jeho dodržování

Seznámíme se s pravidly bezpečného chování na vycházkách, pobytu v přírodě a na hřišti

Zaměříme se na dopravní výchovu- bezpečná chůze ve dvojicích po okraji vozovky, chodníku, přecházení silnice, poznávání některých dopravních značek

Při vycházkách se orientujeme v prostředí vesnice, kde dítě žije a snažíme se vytvořit pozitivní vztah k němu

Pozorujeme dění ve vesnici, najdeme v obci důležité budovy - Obec. úřad, pošta, škola apod. moje bydliště, orientace ve vesnici, vpravo, vlevo, dolní a horní část obce

Pozorujeme změny v přírodě – babí léto

Využíváme vycházek k pozorování přírody u rybníka, v lese, na poli, na louce a

vedeme děti k ochraně živé a neživé přírody

Připomeneme si, co je zdravé a co nám škodí a postupně upevňujeme v dětech zdravé životní postoje a návyky

Navrhované činnosti

Pohyb

-chůze se vzpřímeným držením těla

-cvičení na hudbu s předcvičováním

-pohybové říkanky

-cvičení protahovací, uvolňovací, dechová, vyrovnávací a relaxační

-cvičení s náčiním

-pochod, běh

-pohybové hry - Kolo mlýnské, Na hada, Na mašinky, Na atomy, Škatulata, Na zajíčka apod.

Pobyt venku

- pohybové hry, hry s míčem

- cvičení s netradičním náčiním

- běh, skok, hod dle individuálních schopností dětí

- hry v lese - překonávání lesních překážek, hod na cíl, lesní domečky apod.

- kresba na asfalt

- skákací panák

-dopravní výchova

- pojmenovávat předměty a jevy v okolí

Jazyk a řeč

-rytmizace říkadel, rozpočítadla, rytmizace slov

-dechová a artikulační cvičení, procvičování některých hlásek

-rozšiřovat slovní zásobu na základě pozorování a četby – pojmenovávat osoby, zvířata, rostliny, věci

- reprodukovat báseň

-dramatizace pohádky např. Dědek řepu zasadil, Paleček a jeho kamarádi

Komunikace

-učit se vzájemně domluvit a řešit spory, spolupracovat - navozovat modelové situace

-komunikativní kruh - naše záliby, moje rodina, oblíbené hračky - vzájemné poznávání se
-dodržovat pravidla komunikace

Poznávání

-znát své jméno a příjmení
-znát jména svých kamarádů a učitelek
-počítání do 3-5, pojem méně, více
-znát název svého bydliště, popř. měsíc narození
-využívat okolí vesnice k poznávání a pozorování přírodních společenství les, rybník, louka, pole
-všimnout si změn počasí a změn v přírodě
-určovat podzimní plody
-orientace v čase-roční období podzim, den, dny v týdnu

Estetika

-výtvarné vyjádření prožitků- malba, kresba, modelování
- využívat přírodních materiálů, které podzimní příroda nabízí
-seznamujeme děti s různými texty, jejichž prostřednictvím rozvíjíme rozumové, mravní a estetické
cítění, rozlišují, co je v chování správné a nesprávné
-písne s podzimní tematikou - Pod naším okýnkem, Šel zahradník do zahrady, Kočka leze dírou

Praktické činnosti

-tvoření z přírodnin
-tvoření na pískovišti – manipulace s náčiním
-kreslení křídou na asfalt
-stavění domečků z přírodních materiálů
- pečení štrúdlu, pouštění draka, výroba bramborových tiskátek
-pozorování práce na poli, na zahradách
- výstavka podzimních plodů a přírodnin

Očekávané výstupy

Získat jistotu v kolektivu třídy

Radovat se z pobytu v mateřské škole

Orientovat se v prostředí školy a třídy, adaptovat se v prostředí MŠ

Zvládat jednoduchou sebeobsluhu a hygienické návyky

Mít povědomí o uložení hraček a dalších pomůcek ve třídě

Učit se vzájemně domluvit a řešit spory

Dodržovat dohodnutá pravidla a řídit se jimi

Svoje prožitky slovně, výtvarně, pohybově ztvárnit a vyjádřit dramaticky

Uvědomovat si změny v přírodě

Odhadnout některá nebezpečí a vyhnout se jim

Průběžné vzdělávací cíle:

Podporovat snahu o samostatnost

Pěstování lásky k přírodě

Vzájemná ohleduplnost

Hygiena a čistota stolování

Poskytovat dětem stálý vzor v řeči

Příloha E – fotografie z pozorování

Obrázek E/1: Pěvecká činnost ve třídě Berušek (J.W.)

Obrázek E/2: Pěvecká činnost ve třídě Sluníček (J.W.)

Obrázek E/3: Rytmická činnost ve třídě Sluníček (J.W.)

Obrázek E/4: Rytmická činnost ve třídě Žabek (J.W.)

Obrázek E/5: Fotografie hudebních nástrojů ve třídě Žabek (J.W)

Obrázek E/6: Tóny hudebních nástrojů dle hlasů zvířat ve třídě Žabek (J.W.)

Obrázek E/7: Tóny hudebních nástrojů a jejich výška ve třídě Žabek (J.W.)

Obrázek E/8: Kresba houslového klíče ve třídě Žabek (J.W.)

Obrázek E/9: Taneční improvizace ve třídě Žabek (J.W.)

Příloha F – seznam připravených otázek k rozhovorům

1. Jak staré máte děti ve třídě? *Nejmenší / starší / předškoláci*
2. Máte na třídě zhotovený třídní plán? *Ano / Ne*
Jsou v něm obsaženy hudební činnosti? *Ano / Ne*
3. Řídíte se při zařazování hudebních aktivit do výuky Vaším ŠVP? *Ano / Ne*
4. Praktikujete i jiné hudební aktivity než ty co jsou ve ŠVP? *Ano / Ne*
Popř. které to jsou?
5. Které hudební činnosti využíváte nejvíce, a které nejméně? *Zpěv / Poslech /
Instrumentální hra / Hudebně pohybová hra*
6. Jaké hudební nástroje (+ rádio, PC) máte obsaženy ve třídě?
7. Jak nacvičujete s dětmi novou píseň? Uveďte prosím jednotlivé fáze nácvičku.

Příloha G – seznam otázek z dotazníku s. xiv – xvii (datum: 9. 4. 2014, počet respondentů: 4)

hudební činnosti

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku.

1. Máte ráda hudbu? Věnujete se ráda v MŠ hudebním aktivitám?

2. Kolik máte ve třídě dětí?

3. Kolik je dětem let?

- 3 - 4 roky
- 4 - 5 let
- 5 - 6 let

4. Vzděláváte se v oblasti hudební sféry? Kde hledáte informace?

- Ano, v knihách
- Ano, na internetu
- Ano, od kolegů
- Ne

5. Hrajete na nějaký hudební nástroj? Využíváte ho v MŠ?

- klavír
 kytara
 housle
 jiný hud. nástroj
 využívám tento:

6. Zpíváte dětem při nácviu písní? Myslíte si, že zpíváte intonačně přesně?

- Ano, zpívám přesně
 Ano, nezpívám přesně
 Ne, zpívám přesně
 Ne, nezpívám přesně

7. Které hudební činnosti nejraději zařazujete do hudebních jednotek? Seřadte prosím od nejoblíbenějších.

pěvecké činnosti	<input type="text"/>
poslechové činnosti	<input type="text"/>
instrumentální činnosti	<input type="text"/>
hudebně - pohybové hry	<input type="text"/>

8. Jak často se s dětmi věnujete následujícím hudebním aktivitám?

	každý den	dvakrát - třikrát týdně	jednou týdně	jednou za pár týdnů	nikdy
poslechové činnosti	☐	☐	☐	☐	☐
pěvecké činnosti	☐	☐	☐	☐	☐
instrumentální činnosti	☐	☐	☐	☐	☐
hudebně - pohybové hry	☐	☐	☐	☐	☐

9. Uvedte prosím příklad poslechových činností, které s dětmi praktikujete. (např. názvy reprodukovanych písní + přídavné aktivity)

10. Uvedte prosím příklad pěveckých činností, které s dětmi praktikujete. (např. názvy písní + přídavné aktivity)

11. Uvedte prosím příklad instrumentálních činností, které s dětmi praktikujete. (např. rytmické nástroje + přídavné aktivity)

12. Uvedte prosím příklad hudebně - pohybových her, které s dětmi praktikujete. (např. jednotlivé hry a aktivity s nimi spojené)

13. Znáte zásady hlasové hygieny?

Ano

Ne

14. Pokud ano, které z nich pravidelně využíváte?

--

15. Myslíte si, že hudební aktivity jsou ve Vaší třídě zastoupeny dostatečně?

Ano

Ne

16. Pokud ne, co byste chtěla do budoucna změnit či zlepšit?

--